

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Vänskapens cirkel

- En kvalitativ studie om hur personer med Aspergers syndrom upplever vänskap, socialt umgänge och konflikt

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
VT 2013
Författare: Marianne Redemo och Caroline Sävel
Handledare: Jörgen Lundälv

ABSTRACT

Titel: Vänskapens cirkel - En kvalitativ studie om hur personer med Aspergers syndrom upplever vänskap, socialt umgänge och konflikt

Författare: Marianne Redemo och Caroline Sävel

Bakgrund och syfte: Aspergers syndrom är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som karaktäriseras av svårigheter i förmågan till ömsesidig kommunikation och socialt samspel. Diagnosen medför även svårigheter i att intuitivt anpassa beteenden. Samhället ställer idag stora krav på social kompetens redan på förskolan och hela vägen upp till vuxenlivet. Detta kan medföra stora problem med att komma vidare för personer med Aspergers syndrom. Som socialarbetare kommer man ofta i kontakt med denna grupp. Vårt syfte har varit att beskriva och undersöka vad vänskap och socialt umgänge innebär för personer med Aspergers syndrom. Målet är att genom ökad förståelse och kunskap om deras perspektiv bättre kunna hjälpa dem utifrån deras förutsättningar snarare än utifrån en så kallad normalitet.

Urval och metod: Kvalitativ studie med personliga intervjuer av åtta informanter i åldrarna 14 till 34 år, med diagnosen Aspergers syndrom och som bor i Västra Götalandsregionen. Informanterna utgjordes av hälften kvinnor och hälften män. Empirin har analyserats med hjälp av meningskoncentrering.

Resultat: Den största skillnaden i socialt umgänge för personer med Aspergers syndrom är att de får agera efter en roll. Detta är energikrävande och ger behov av återhämtning efteråt. Några av informanterna har hittat en annan arena för att umgås socialt som kräver mindre energi. Det kan t ex vara via datorspel, MSN eller Skype. En annan skillnad är att informanterna upplever svårigheter i att veta hur man löser konflikter. Ibland hjälper då inlärda strategier, som t ex giraffspråk. Vänskap och vänner upplevs inte annorlunda för personerna med Aspergers syndrom.

Slutsatser: Socialt umgänge och konflikthantering försvåras när man har brister i mentaliseringsförmågan. Upplevelsen av umgänget kan påverkas negativt och tröttheten som följer ger ett behov av återhämtning. Svårigheter vid konflikthantering ger upphov till mycket stress och kan resultera i avslutad vänskap. Skillnader i definition av vänskap, vän och konflikt har inte funnits. Vidare forskning inom området bör uppmärksamma trötthetens omfattning och påverkan på individen.

Nyckelord: *Aspergers syndrom, vänskap, socialt umgänge, konflikt, mentaliseringsförmåga, personliga intervjuer*

FÖRORD

Vi vill först och främst tacka våra informanter för att ni tog er tid att delta i vår studie. Det har varit värdefullt för oss.

Vi vill också framföra ett varmt tack till vår handledare Jörgen Lundälv för hans engagemang och entusiasm på vår väg från idé till färdig uppsats.

Marianne Redemo

Caroline Sävel

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	
FÖRORD	
1 INLEDNING	1
2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	2
2.1 Syfte	2
2.2 Frågeställningar	2
2.3 Avgränsningar	2
2.4 Relevans för ämnesområdet	2
3 BAKGRUND	3
3.1 Diagnos	3
3.2 Förekomst	4
3.3 Socialpolitiskt- och samhällsperspektiv	4
3.4 Vänskap	5
3.5 Normalitet	6
4 TIDIGARE FORSKNING	7
4.1 Livskvalitet	7
4.2 Mekanismer bakom vänskap	8
4.3 Social kognition bland vuxna med AS	9
5 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	11
5.1 Goffmans rollteori	11
5.2 Salutogenetiskt förhållningssätt och KASAM	12
6 METOD OCH MATERIAL	14
6.1 Ansats	14
6.2 Kvalitativ forskningsmetod	14
6.3 Litteratursökning	14
6.4 Urval och urvalskriterier	15
6.5 Intervjuguide	15
6.6 Intervjuernas genomförande	15
6.7 Analysmetod och analyssteg	16
6.8 Induktion, deduktion och abduktion	17
6.9 Förförståelse	17

6.10	Etiska aspekter	18
6.11	Validitet och reliabilitet	19
6.12	Beskrivning av informanterna.....	20
6.13	Uppsatsens fortsatta disposition.....	20
7	RESULTAT OCH ANALYS	21
7.1	Ömsesidig respekt och acceptans.....	21
	Analys	23
7.2	En vän är något djupare	24
	Analys	26
7.3	Konflikter är ofta missförstånd	27
	Analys	29
7.4	Socialt umgänge dränerar energi.....	30
	Analys	31
7.5	Analys-sammanfattning	33
	Konklusioner.....	34
8	DISKUSSION	35
8.1	Vidare forskning.....	37
	REFERENSER	
	BILAGA 1 Informationsbrev	
	BILAGA 2 Samtyckesblankett	
	BILAGA 3 Intervjuguide	
	BILAGA 4 Diagnoskriterier för Aspergers syndrom	

1 Inledning

Den här uppsatsen handlar om vänskap när man har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, i vårt fall Aspergers syndrom. Vi har valt att undersöka hur det ser ut för våra informanter och sedan jämföra detta med den normalitet som vi upplever finns för vänskap och socialt umgänge i samhället. Vi vill skapa förståelse, inte förändra. Vår tanke är att den kunskapen kan underlätta möten mellan den som har AS och den som inte har det. Detta gäller inte bara för den som arbetar i socialt arbete utan vår tanke är att uppsatsen ska kunna vara till för alla som har social interaktion med någon som har Aspergers syndrom. Det ställs idag stora krav på social kompetens i samhället. I skolan ska man gruppjobba och den sociala samvaron på skolgården ingår som en fostran för arbetslivet och livet. Här knyts vänskapsband som ibland varar resten av livet. Numera är vi vänner både i det verkliga livet och på Facebook. För någon med Aspergers syndrom finns olika forum på nätet där man kan interagera med likasinnade, både i Sverige och globalt. Vi spelar datorspel över Internet, t ex World of Warcraft och får virtuella vänner över hela världen, som unga idag likställer med ”riktiga” vänner. Hur många vänner vi har både i verkliga livet och t ex på Facebook indikerar hur populära och därmed lyckade vi är. Innebär spel över nätet att den som har Aspergers blir mer isolerad eller blir konsekvensen ett rikare socialt liv i en ny tolkning och på nya arenor?

Vad händer om jag har problem med social interaktion och kommunikation? Vad händer om jag har problem med mentaliseringsförmåga, d.v.s. att snabbt och intuitivt kunna sätta mig in i och förstå andra människors tankar och känslor i sociala sammanhang och tillämpa kunskapen på ett socialt acceptabelt sätt (Gillberg 2001)? Vi lever i ett samhälle där det finns regler för hur man ska bete sig i t.ex. sociala situationer. Dessa regler blir som ett slags lagar vi ska följa och ett brott mot en sådan regel under t.ex. en middag bland vänner kan få negativa konsekvenser.

Betydelsen av begreppet vänskap har förändrats över tid och tidigare fanns det en materiell aspekt i vänskapsrelationerna. Idag är det den psykologiska dimensionen som tar störst plats (Nilsson 1995). Det finns och har alltid funnits regler för vänskap men dessa är inte alltid tydliga utan är ofta sådant som skrivs mellan raderna. Vad händer med det sociala samspelet när jag inte kan läsa mellan raderna? Det vill vi veta mer om. Vår studie syftar till att förstå vad vänskap och socialt umgänge innebär när man har Aspergers syndrom. Som socialarbetare kommer man ofta i kontakt med den undersökta gruppen och vi menar att det är viktigt att ha kunskap och förståelse för hur det kan se ut i vänskapsförhållanden om och när det ser annorlunda ut än vi är vana vid.

2 Syfte och frågeställning

2.1 Syfte

Syftet med studien är att beskriva och undersöka vad vänskap och socialt umgänge innebär för personer med diagnosen Aspergers syndrom. Studien kommer att utgå från ett inifrånperspektiv vilket innebär att empirin kommer att bestå av informanternas egna erfarenheter och upplevelser. Ett övergripande syfte med studien är att få ökad förståelse för hur dessa personer upplever vänskap och att synliggöra den problematik de möter i ett samhälle som alltmer präglas av och ställer krav på hög social kompetens. Ett bakomliggande syfte med undersökningen är att öka kunskapen hos socialarbetare, för att på så sätt förbättra möten och interaktion mellan socialarbetare och personer med AS.

2.2 Frågeställningar

Undersökningens problemformulering lyder; ser vänskap annorlunda ut när personen har Aspergers syndrom och vilka konsekvenser kan detta i så fall få för individen?

Utifrån syftet har följande fyra preciserade frågeställningar utarbetats:

1. Hur definieras vänskap av informanterna och vilken innebörd ges vänskap?
2. Vad kännetecknar en vän enligt informanterna?
3. I vilken utsträckning finns det skillnader och likheter mellan informanternas upplevelser av vänskap och den s.k. normaliteten i samhället?
4. Hur definieras konflikt av informanterna och hur hanterar de en konfliktsituation?

2.3 Avgränsningar

De personer som ingår i studien har alla diagnosen Aspergers syndrom (AS). Vi har valt bort personer som fortfarande är under utredning. Personerna som deltar i studien är i åldrarna 14 till 34 år och bor i Västra Götalandsregionen. I studien ingår lika många kvinnliga som manliga informanter. Tidigare studier rörande gruppen med diagnosen AS har fokuserat på pojkar och män. En ytterligare avgränsning har skett genom att idén till uppsatsen kom via en annan studie och våra informanter valdes ur denna studie. Vår studie omfattar vänskap och vad den innebär när man har AS. Vi har valt att inte studera interaktionen i andra relationer som kärleksförhållanden och familjerelationer.

2.4 Relevans för ämnesområdet

Många som har Aspergers syndrom kommer i kontakt med socialarbetare. Utan kunskap om t ex hur vänskap förstås för dessa personer kan det leda till onödiga missförstånd. Ökade kunskaper borde därför skapa bättre förutsättningar för ett samarbete som gynnar både socialarbetare och klienter.

3. Bakgrund

Aspergers syndrom innebär att man har svårigheter när det gäller förmågan till ömsesidig kommunikation och socialt samspel. Man har också svårigheter i förmågan att vara flexibel och anpassa intressen och beteenden. Det förekommer på alla begåvningsnivåer (Nationell psykiatrisamordnings vägledningsdokument 2007). I vår uppsats används antingen Aspergers syndrom eller förkortningen AS. Diagnosen ingår i gruppen neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Dessa innebär att man har svårigheter utifrån hjärnans sätt att arbeta och fungera. Hit räknas ADHD, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom och OCD (tvångssyndrom). Många har fler än en diagnos (Attention1).

Diagnosen Aspergers syndrom är en relativt ny diagnos men redan 1926 beskrev en rysk läkare, Eva Sucharewa ett antal pojkar som hade de svårigheter som vi idag skulle benämna AS. Den artikel hon skrev fick dock ingen uppmärksamhet förrän långt senare (Ehlers & Gillberg). 1944 skrev och publicerade en österrikisk läkare vid namn Hans Asperger en artikel som beskrev en grupp barn och ungdomar med ett avvikande beteendemönster (Wing 1998) men det var inte förrän 1981 som begreppet Aspergers syndrom myntades och det var efter en artikel av en psykiatriker som heter Lorna Wing. Det skulle dröja ända till 1994 innan diagnosen fick en självständig status (Gillberg 2001). Idag har det publicerats mer än 2 000 studier om Aspergers syndrom och det har skrivits mer än 100 böcker. Det har också skett en ökning i antalet remisser för att få en diagnostisk utredning sedan 1990-talet och detta gäller över hela världen (Attwood 2011).

3.1 Diagnos

För att ställa diagnosen Aspergers syndrom (AS) krävs att man uppfyller ett visst antal kriterier och dessa kan se lite olika ut beroende på vilken definition man väljer. De första systematiska diagnoskriterierna är skrivna av Carina och Christoffer Gillberg 1991. De används fortfarande och i Tony Attwoods bok från 2011 är det de diagnoskriterierna han refererar till. Vi väljer här att bara uppege de sex huvudområdena under vilka det finns ett antal kriterier varav ett visst antal måste vara uppfyllda för att få diagnosen. Huvudområdena är; stora svårigheter ifråga om ömsesidig kommunikation, monomana, snäva intressen, tvingande behov att utföra rutiner och intressen, tal- och språkproblem, problem ifråga om icke-verbal kommunikation samt motorisk klumpighet (Attwood 2011). Diagnoskriterierna finns som bilaga 4.

Gillberg (2001) skriver att förmågan att sätta sig in i hur andra människor tänker och känner samt intuitivt känna hur man ska bete sig i sociala sammanhang är kraftigt nedsatt hos den som har AS, det som kallas mentaliseringsförmågan. Attwood (2011) beskriver att social kommunikation i en grupp innebär mycket mer information på en gång än när man är på två man hand när man har AS. All denna information kan vara svår att bearbeta och det tar också längre tid när man har Aspergers syndrom än när man inte har det. Det skulle kunna förklaras som att när två personer samtalar blir det som en tennismatch, men när det är en hel grupp så kan man jämföra det med en fotbollsmatch. Antalet personer i gruppen står i proportion till graden av stress.

3.2 Förekomst

Hur stor förekomsten av Aspergers syndrom är beror på vilka diagnoskriterier man använder. Utifrån Gillbergs kriterier så är förekomsten mellan 36 och 48 per 10 000 barn (Attwood 2011). Attwood (2011) menar att ungefär 50 % av alla barn som har AS inte diagnostiseras och orsaken till detta menar han är att de kamouflerar eller kompenserar för de svårigheter de har. Det kan också bero på att sjukvården missar det som är tecken på AS och kanske ger andra diagnoser istället (Attwood 2011).

Betydligt fler pojkar än flickor får diagnosen AS. Gillberg (2001) hänvisar till en studie som gjordes i Göteborg på 1990-talet som visar att fyra gånger fler pojkar än flickor får diagnosen (Gillberg 2001). Detta visar även en studie som gjorts i Australien (Attwood 2011). Attwood (2011) har som kliniker upplevt att flickor har mer kompensatoriska och kamouflerande mekanismer som gör det svårare att upptäcka förekomsten av AS. Hans erfarenhet är att en förmåga att fungera socialt på ett adekvat sätt helt enkelt kan vara att barnet har lärt sig att spela en social roll eller har ett manus på hur man beter sig i den aktuella situationen. Det kan också vara så att barnet använder sig av sin intellektuella förmåga att räkna ut hur man beter sig och inte intuitivt vet vad som är ett socialt acceptabelt beteende i situationen (Attwood 2011).

3.3 Socialpolitiskt- och samhällsperspektiv

Det är svårt att hitta information om hur det ser ut för just personer med Aspergers syndrom i samhället idag. Däremot har mycket hänt för funktionsnedsatta som grupp de senaste åren. Funktionsnedsättning betyder att man har en ofta livslång försämring när det gäller att fungera fysiskt eller psykiskt. En del av dessa är medfödda. Tidigare användes ordet handikapp men idag säger man antingen funktionshinder eller funktionsnedsättning. Den vardagsmiljö du lever i påverkar hur din funktionsnedsättning påverkar ditt liv (Vårdguiden(A)). Orsakerna till att något blir ett funktionshinder beror på ur vilket perspektiv vi betraktar det. Om vi tänker att det är samhällets utformning i miljön eller omgivningen, t ex attityder och inte kroppens nedsättning som är orsaken, blir funktionsnedsättningen något socialt eller kulturellt istället för något medicinskt eller biologiskt. Det blir då hur samhället är konstruerat som blir problemet och inte funktionsnedsättningen som sådan och det handlar då om t ex attityder (Lindberg & Grönvik 2011).

I den handlingsplan som regeringen offentliggjorde i april 2010 är ett av målen att samhället ska utformas på ett sådant sätt att det skapar möjlighet även för funktionsnedsatta oavsett ålder att kunna vara delaktiga i samhället. Den säger också att det handikappolitiska arbetet särskilt ska inriktas på att hitta och ta bort det som hindrar människor med funktionsnedsättning att ha full delaktighet i samhället (Lindberg & Grönvik 2011).

I januari 2009 fick vi en ny diskrimineringslag i Sverige (SFS 2008:567). Lagen ska motverka diskriminering av bl. a. funktionsnedsatta, där även psykiska funktionsnedsättningar ingår. Lagen omfattar flera olika områden, däribland arbetslivet, utbildning och arbetsmarknadspolitisk verksamhet. Under samma period inrättades Diskrimineringsombudsmannen, en myndighet som ska utöva tillsyn så att den nya diskrimineringslagen följs (SFS 2008:568). En annan nyhet samma period var att *konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* började gälla i Sverige 14 januari 2009 (SOU 2009:36).

Konventionen handlar om att främja, skydda och säkerställa det lika värdet och lika rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Handisam(A)). Handisam är en myndighet som ska arbeta för att detta perspektiv ska genomsyra hela vårt samhälle och öka medvetenhet och kunskap om hur funktionsnedsatta kan bli mer delaktiga (Handisam(B)). Handisam driver tillsammans med nätverket *Nationell samverkan för psykisk hälsa* en nationell kampanj efter uppdrag från regeringen. Kampanjen som heter Hjärnkoll pågår till och med år 2014 och syftar till en ökad öppenhet kring psykisk hälsa (Hjärnkoll(A)). Man vill bryta mönstret med negativa attityder och föreställningar till psykisk ohälsa.

Skolverket noterade att det senaste decenniet fört med sig en ökning av insatser som uppmärksammar skolsvårigheter förknippade med just diagnosen Aspergers syndrom. Därför gjorde de en undersökning kring hur skolan ser på organisation, planering och utförande för att möta dessa elever (Skolverket 2009). Undersökningen visar stor variation i hur undervisningen organiseras för elever med AS runt om i landet, allt från särskilt stöd i vanlig klass till särskilda klasser och på vissa håll även särskilda skolor för elever med AS. Dessa segregerade lösningar har dock sällan lett till att eleverna kunnat återvända till vanliga klasser. Undersökningen visade också att planering och kompetens är viktiga förutsättningar för att kunna ge personer med AS en bra utbildning. Skolan behöver kunskap om mer än bara diagnosen, en utredning behöver göras i varje enskilt fall för att ta reda på vilket stöd eleven behöver (Skolverket 2009).

Även Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen håller på med en utredning. Uppdraget gavs av regeringen i mars 2009 och handlar om att genomföra en myndighetsgemensam kunskapsutveckling för bl. a. personer med psykisk funktionsnedsättning. Syftet är att Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen samt kommuner och landsting ska ha en gemensam kunskapsbas som ska leda till ökad samverkan och samsyn. Uppdraget ska slutrapporteras till regeringen 1 juni 2013 (lägesrapport Kurprojektet 130304).

3.4 Vänskap

Det var först på 70-talet som man började forska om vänskap men det är fortfarande ett område som inte fått så stor uppmärksamhet (Nilsson, 1995). Av den anledningen är vår litteratur av äldre karaktär. Vi har inte kunnat hitta så mycket nytt om vänskap. Aristoteles menade att det finns vänskap som är baserad på nytta och det finns den som är baserad på dygd och det är den senare som han menar är den enda som kan kallas vänskap (Alberoni 1987).

Vänskap uppfattas av de allra flesta som något som hör ihop med känslor av tillit och förtroende. Man har vänner för att ha någon eller några att ha trevligt tillsammans med och om detta inte uppstår så leder detta till att man avslutar vänskapen. Om man förlorat tilltron till en vän går den inte återställa (Alberoni 1987). Inom ramen för vänskap lägger vi även in socialt umgänge. Med det menar vi när vänner träffas i grupp eller enskilt. Det kan vara att träffas och fika, gå på bio, spela spel etc.

Vad som är en vän finns det olika uppfattningar om och också var gränserna går för att vara vän eller bekant. Själva ordet vän och vänskap betyder i de flesta indoeuropeiska språken att det är någon man tycker om, trivs och är förtrogen

med. Det handlar inte om något man är tvingad till som man till exempel är när det gäller familj och släkt. Det är en relation som inte är beroende av yttre faktorer och den beror inte på social status. Den handlar om närhet och jämlikhet för att vi vill det och mår bra av det. Det sägs att den sanna vänskapen är det förnämsta av mänskliga band (Nilsson 1995). Enligt Alberoni (1987) är en bekant en person som man har ett yttligare förhållande till än man har med en vän. Det är inte någon man är förtrolig med. Man är inte avundsjuk när en vän är framgångsrik utan gläds med vännen. Den känslan kan man däremot ha med någon man räknar som en bekant.

Det är skillnad på en kärleksrelation och en vänskapsrelation även om det finns kärlek i båda. Att älska är att göra någon annan lycklig menar Tomas av Aquino och det handlar ju vänskapen om. En vänskapsrelation är inte beroende av tid tillsammans, det kan gå lång tid mellan mötena men ändå kan vänskapen vara stark. Den är inte heller beroende av att träffas med jämna mellanrum. Man kan kalla någon vän även om man bara träffats några få gånger. Det är känslan i relationen som avgör om det är vänskap eller inte. Vänskapen förutsätter också en ömsesidighet, jag kan inte vara vän med någon som inte är vän med mig. Jag kan däremot vara kär i någon som inte är kär i mig (Alberoni 1987).

3.5 Normalitet

Att umgås med andra innebär att vi följer de regler och mönster som gäller i just det sammanhang vi befinner oss i. Detta gäller både i mindre grupper och i samhället i stort (Young 2007). Vi menar att vi förväntas kunna de gällande reglerna vilka ofta är outtalade och underförstådda. De är därför svåra att beskriva. Eftersom detta sker omedvetet och automatiskt är det inget vi vanligtvis reflekterar över. Dessa regler skulle kunna beskrivas som sociala normer som talar om vad som är ”normalt” beteende och vad man bör rätta sig efter i den specifika sociala situationen.

Alla grupper har sin egen normalitet (Young 2007). Det finns skillnader i reglerna och mönstren för det som räknas som en normalitet mellan olika samhällsklasser men även etniciteter. Även i en familj menar vi att det finns sociala normer som styr vad som är ett ”normalt” och därmed accepterat beteende. Gemensamt för normalitet, oavsett vilket sammanhang man befinner sig i, är att ett beteende som bryter mot det ”normala” får reaktioner och ibland även konsekvenser (Young, 2007). Vad som är ”normalt” är inte heller ett statiskt tillstånd, utan förändras över tid och i olika sammanhang inom samma grupp (Young 2007). I samband med detta vill vi även ta upp social kompetens, som innebär att kunna etablera relationer med många olika sorters personer och personligheter. Man ska också ha en förmåga att anpassa sitt beteende efter situationen man befinner sig i (Karriärguiden(A)). NE menar att det är att ha en förmåga att kommunicera med människor på ett sådant sätt att det gynnar den sociala samvaron (NE(B)).

När vi i uppsatsen använder oss av uttryck som ”normalt”, sociala normer och normalitet syftar vi just på denna komplexa, omedvetna anpassning till vad som är socialt acceptabelt.

4 Tidigare forskning

När vi studerar tidigare forskning så kan vi snabbt konstatera att såvitt vi vet är forskningen inom området begränsad. De flesta studier som vi hittar handlar om det kliniska perspektivet och syftar mest till att klargöra olika aspekter av diagnosen. Utifrån det vi hittat så har vi valt ut tre studier som vi ändå kan relatera till vår undersökning. Det är en doktorsavhandling från Sverige, en studie från Argentina och en från Israel och USA. De två internationella är kvantitativa och skiljer sig därför från vår studie som är kvalitativ, men eftersom forskningen som rör just vänskap för personer med AS är gles så väljer vi ändå att ta med dessa. Deras resultat kan kopplas till vår studie då den ena undersöker mekanismerna bakom vänskap för barn med diagnos inom autismspektrat och den andra utvärderar flera domäner inom social kognition bland vuxna med AS. Den svenska studien är kvalitativ precis som vår och syftade bland annat till att utveckla förståelse för hur personer med AS ser på livskvalitet. I denna behandlas deras syn på vänskap och därför har vi valt att ta med den. Vi kommer nu att beskriva dessa tre studier och de resultat som är av särskilt intresse för vår studie. Efter varje studie kommer vi att föra en kort diskussion om eventuella begränsningar i studien och därefter kommer vi att avsluta kapitlet med några rader om vad vi tänker oss att vår studie kommer att kunna bidra med.

4.1 Livskvalitet

Larsson Abbad (2007) gjorde en studie i Sverige i syfte att öka kunskapen om personer med AS. Hon ville utveckla förståelsen för hur de ser på livskvalitet. Studien var stor och presenterades i en doktorsavhandling, så vi väljer att bara ta med de delar av resultaten som är relevanta för oss. Hon genomförde kvalitativa intervjuer under åren 2003 och 2004. Som viktigt resultat lyfter hon fram att gruppen med AS är heterogen och att varje individ har sitt eget unika sätt att fungera och tänka, även om de har samma diagnos.

Inom kategorin för vänner och vänskap framkommer det att personerna med AS beskriver detta som energikrävande, både för att det tar kraft att bete sig passande i mötet med andra men även för att de försöker hjälpa andra samtidigt som de själva har problem. Definitionen på vänskap varierar från att vara någon som man umgås med till att det är någon man kan berätta om sina känslor för. Ärlighet lyfts fram som viktigt. Det kan även vara vänskap utifrån intressen. Gemensamt för de flesta framkommer upplevelsen av att det är svårt att hitta vänner man trivs med, då går de hellre utan vänner. De flesta engagerar sig i ett fåtal vänner som då blir väldigt viktiga. Orsaker som beskrivs till att de har så få vänner är dels att de har för höga krav på sina vänner, vilket gör att få kan leva upp till det. Och dels att de har för höga krav på de vänskapsrelationer de redan har så vänner försvinner. De flesta saknar behov av många ytliga bekanta. Alla har en önskan om ett socialt kontaktnät, men antal och frekvens varierar mellan deltagarna. Ett par av deltagarna beskriver även en känsla av utanförskap för att de inte hittar koden till hur relationer skapas. Svårigheter med att förstå icke-verbal kommunikation och tolkning av ansiktsuttryck kommer också fram. De menar även att andra människor inte uttrycker sig tillräckligt tydligt. Flera av deltagarna uttrycker en brist på förståelse från omgivningen och att missförstånd är vanligt. De beskriver olika strategier för att klara av problem, det handlar då bland annat om att använda sig av rollspel för att träna mentalisering och artighetsbeteenden som att

ta i hand och hälsa.

Larsson Abbad (2007) menar att få vänner blir en sårbarhet då det inte finns så många kvar om en vän försvinner. Hon ger två tänkbara förklaringar till att de engagerar sig i så få vänner; dels bristen på lämpliga personer och dels brist på energi att skapa nära vänskap. Samtidigt menar hon att det är svårt att avgöra om bristen på vänner bottnar i en avsaknad av förmåga att skapa vänskapsrelationer eller om det är medvetna val. Hon sammanfattar med att grundproblematiken med vänner kan ses som svårigheter med social interaktion. Hon menar att vänskap blir ett spel som de försöker lära sig reglerna för. Hon lyfter fram två områden som särskilt problematiska för personer med AS i mötet med samhället; att kommunicera och förstå kommunikation, samt brist på social kompetens. Hon menar att ett genomgående tema i hennes intervjuer är en upplevelse av att vara exkluderad från ett samhällsliv.

Som begränsningar i sin studie lyfter Larsson Abbad (2007) fram att hennes intervjuer inte varit tillräckligt djupa för att förstå skillnad mellan vänner och bekanta. Hon menar även att få av deltagarna definierade ordet vän. En annan begränsning som vi kan se är att Larsson Abbad (2007) inte gått särskilt djupt in på vad som är viktigt i vänskap heller. Hennes resultat är mer uppdelade på olika former av utanförskap medan vårt fokus ligger på hur informanterna beskriver vänskap.

4.2 Mekanismer bakom vänskap

Bauminger, Solomon och Rogers gjorde en observationsstudie från år 2006 som publicerades i *Journal of Autism and Developmental Disorders* 2010. De jämförde 164 barn från USA och Israel, varav 44 barn hade högfungerande Autism eller AS (vi kommer att kalla denna grupp för AAS). I studien tittade de på vilken roll variabler som anknytning, mor-barnrelation och mentalisering har i vänskap. Detta var en del i en större studie. Mentalisering är, som vi tidigare nämnt, att snabbt och intuitivt kunna sätta sig in i och förstå andra människors tankar och känslor i sociala sammanhang och tillämpa kunskapen på ett socialt acceptabelt sätt (Gillberg 2001). Bauminger et al. (2010) skriver att AAS kan tänkas kompensera för sina svagare sidor i vänskap genom att förlita sig mer på styrkor som språk och kognition.

Resultaten från studien är omfattande så vi kommer bara att redogöra för de delar av resultaten som känns relevanta för vår studie. Vänskap hos AAS visade sig ha en lägre grad av intimitet och närhet än vänskap för normalfungerande barn. Resultaten visade också att mentaliseringsförmåga och anknytning inte bidrog med några betydelsefulla effekter för upplevd vänskap, däremot var de viktiga för interaktionen. I interaktion var mentaliseringsförmågan en starkt bidragande faktor för kamratskap och närhet. Den visade sig också mer relevant då individen samtidigt hade en lägre verbal IQ. Sammanfattningsvis menar Bauminger et al. (2010) att anknytning kan ge en kompenserande effekt för AAS och därigenom möjliggöra vänskap även vid svårigheter i socialt samspel som annars skulle störa utvecklingen av vänskap. Dessa resultat ger oss en känsla av att personer med AS är en homogen grupp, vilket står i motsatt förhållande till det Larsson Abbad (2007) lyfter fram om att varje person med AS är unik. Vi tänker att detta beror på forskarnas skilda perspektiv.

Som begränsningar menar Bauminger et al. (2010) att deras deltagare representerar en specifik subgrupp inom autismspektrat, nämligen barn utan intellektuell nedsättning, med språk inom normalintervall och vänskap som varat i mer än sex månader där de träffas regelbundet utanför skolan. Bauminger et al. (2010) menar att det är rimligt att anta att denna grupp inom autismspektrat är den som har minst sociala hinder. En begränsning som vi kan se i denna studie jämfört med vår egen är att den saknar ett inifrånperspektiv med fokus på vad deltagarna lägger för innebörd i en vänskapsrelation.

4.3 Social kognition bland vuxna med AS

Baez et al. (2012) gjorde sin studie i Argentina 2012 och den publicerades i *Frontiers in human neuroscience* samma år. I deras studie utvärderas flera domäner av social kognition bland vuxna med Aspergers syndrom. Dessa domäner är avläsning av känslor, mentaliseringsförmåga, empati, moraliska avväganden, kunskap om sociala normer och självuppdaterande beteende i sociala situationer. Målet med studien var att undersöka hur vuxna med AS uppträdde i flera sociala domäner med olika nivåer av integration i sammanhanget. Samtidigt värderade de påverkan av exekutiva funktioner. Exekutiva funktioner ingår i hjärnans och psykets system för att planera och genomföra handlingar. De är även viktiga för att hantera problem och uppgifter på ett målstyrt sätt. Till dessa funktioner räknas bl. a att rikta uppmärksamhet och behålla koncentration, att upprepa något för att lägga det på minnet osv. (Psykologiguiden(A)).

Baez et al. (2012) sammanfattar resultaten med att gruppen med AS visar sämre förmåga att känna igen avsky, sämre förmåga till mentalisering och sämre empatisk oro i avsiktligt skadliga situationer. De visade även sämre förmåga till att känna av andras uttryckande beteenden och förmåga att anpassa sitt eget beteende. Svårigheter med att känna av andras uttryck kom även fram i Larsson Abbads studie som vi redogjort för tidigare i detta kapitel. Överlag menar Baez et al. (2012) att vuxna med AS verkar prestera sämre i uppgifter som kräver en avkodning av socialt viktig information och automatisk sammanhangsintegration. De presterar dock lika bra som kontrollgruppen i sociala situationer som kan lösas med abstrakta regler.

I sin diskussion och slutsats lyfter Baez et al. (2012) fram att gruppen med AS presterade sämre på uppgifter som krävde förmågan att läsa av avsiktlighet hos andra och uppgifter som krävde integrering av mentala tillstånd (avsikt, tro och känslor) med information om sammanhanget. De menar att resultaten visar på att gruppen med AS har svårigheter i att integrera information om sammanhanget med avsiktlighet och den känslomässiga påverkan av andras agerande. Svårigheter med social integration lyftes ju även fram som grundläggande i problematiken av Larsson Abbad (2007), det ligger i linje med de resultat som Baez et al. (2012) här kommer fram till. Baez et al. (2012) menar vidare att information om avsiktlighet hjälper oss att avgöra om ett beteende är bra eller dåligt. Vuxna med AS har svårt att förstå andras perspektiv och känslor. Detta reflekteras i att gruppen med AS ger lägre respons på empatisk oro och bestraffning, även om de inte skiljer sig i moraliska avväganden. De visar även en högre grad av obehag i stressiga sociala situationer. Baez et al. (2012) menar att deras studie är den första som undersöker effekten av exekutiva funktioner, och i dessa fanns inga skillnader mellan

grupperna. De sämre resultaten för gruppen med AS kan därför inte förklaras med avvikelser i exekutiva funktioner. Baez et al. (2012) menar att den grundläggande faktorn bakom den sämre prestationen i social kognition för AS är just avkodningen och integreringen av sammanhangsinformation för att förstå den sociala meningen. Och att personer med AS kan kompensera för dessa brister i social kognition genom att använda abstrakta regler.

Som begränsningar i studien lyfter Baez et al. (2012) fram att antalet deltagare var väldigt litet, men de menar samtidigt att det ligger i linje med andra studier som behandlar kognition hos vuxna med AS. De menar även att utifrån en pågående debatt om skillnaderna mellan olika diagnoser inom autismspektrat borde framtida studier jämföra social kognition i båda grupperna (högfungerande autism och AS) eftersom deras studier använt båda grupperna i samma resultat. En begränsning som vi kan se även med denna studie är att inifrånperspektivet saknas, så deltagarnas egna definitioner på t ex vänskap framkommer inte.

Utifrån dessa studier tänker vi oss att vår undersökning kan bidra med ett inifrånperspektiv som dessa tre saknar. Den ger också en mer djupgående kunskap om hur vuxna med AS ser på vänskap. Vad som är viktigt för vänskap och vad som definierar en vän är också viktiga perspektiv. Vi hoppas även kunna få svar på vad som skiljer en bekant från en vän för dessa personer, vilket Larsson Abbad (2007) såg som en begränsning i sin egen studie.

5. Teoretiska utgångspunkter

Under arbetet med studien har två teoretiska utgångspunkter utkristalliserat sig som relevanta för vårt arbete. Den första är Goffmans rollteori. Attwood (2011) skriver att det kan vara svårt att diagnostisera till exempel flickor med AS eftersom de har lärt sig en social roll och har ett manus för hur man ska bete sig. Gillberg (2001) skriver som vi nämnt tidigare att förmågan att sätta sig in i hur andra människor tänker och känner samt intuitivt känna hur man ska bete sig i sociala sammanhang är kraftigt nedsatt hos den som har AS. Med det i åtanke har vi valt Goffmans dramaturgiska rollteori.

Den andra utgångspunkten vi har valt är Antonovskys teori om känslan av sammanhang, KASAM och det salutogenetiska perspektivet på hälsa. Detta är något vi upplever ofta framhålls när man talar om hur man arbetar inom socialt arbete. Antonovsky (2002) menar att det sociala stödet kan verka som ett skydd för människan när hen utsätts för påfrestningar av olika slag. Attwood (2011) skriver i sin tur om att personer med AS riskerar att bli socialt tillbakadragna på grund av sin sociala oförmåga.

Genom att använda dessa båda utgångspunkter är det vår avsikt att vår studie på ett enkelt och användbart sätt ska kunna kopplas till det sociala arbetets vardag och skapa förståelse för hur det kan vara och förstås när man inte befinner sig inom normaliteten för det sociala samspelet. En socialarbetare med kunskap om detta kan t.ex. arbeta med ett salutogenetiskt förhållningssätt utifrån individens perspektiv och inte slentrianmässigt förutsätta något utifrån hens egen normalitet.

5.1 Goffmans rollteori

Rollteorin handlar om hur människor samspelar med varandra och hur detta får oss att reagera och agera på olika sätt. I Goffmans dramaturgiska rollteori utför vi en roll och den rollen medverkar till att skapa en bild av oss där vi väljer vad vi vill ska synas och inte synas (Payne 2010). Den dramaturgiska rollteorin beskriver hur det sociala samspelet kan te sig utifrån olika begrepp och hur vi kan styra bilden av oss själva för att ge det intryck på andra som är mest fördelaktigt för oss. Han visar med all önskvärd tydlighet hur komplicerat det sociala samspelet är (Goffman 2010).

Vi spelar en roll och vi spelar den mot någon eller några som är både motspelare och publik. I vårt *framträdande* använder vi oss av en *fasad*. Det kan till exempel vara vårt hem och dess *inramning* som är våra möbler och möblering samt allt annat som skapar en scen på vilken vi spelar vår roll. Vi har också en *personlig fasad* som bl.a. inbegriper kläder, kön och ålder men också hur vi pratar, våra ansiktsuttryck samt hur vi varierar dessa. Vårt *uppträdande* talar om vilken situation vi befinner oss i och vilka *manér* vi använder visar vilken roll i interaktionen vi ämnar ta. Det är viktigt att uppträdandet och manéren stämmer överens. För att vara den individ man spelar rollen av måste man inte bara ha de attribut som krävs, man måste också uppföra sig enligt de sociala normer som gäller för uppträdandet och som är utmärkande för den sociala grupp man befinner sig i (Goffman, 2010).

Goffman (2010) beskriver också hur det är viktigt att veta vilka anständighetsnormer som gäller för olika sociala sammanhang. Många av dessa är

outtalade och man förväntas både kunna dem och iaktta dem på det sätt som är lämpligt i den förutvarande situationen. Han kallar dessa regler för *dekorum*. *Region* är ställe som är avgränsat, antingen genom fysiska väggar, andra avskiljare eller också mer bildligt. Det finns både en främre och en bakre region. Den främre regionen är där vi spelar vår roll, alltså där framträdandet äger rum. Det är viktigt att vara medveten om de regler som gäller i regionen och att anpassa sina manér till dessa. I den bakre regionen kan man lägga av sig sin roll och göra de ändringar som kanske behövs för att förbättra sitt framträdande men också vila. (Goffman 2010). Exempel på en främre och bakre region skulle kunna vara en restaurang där matsalen med dinerande gäster är den främre regionen och köket där kockarna rumsterar, den bakre.

För att göra en lyckad rollframställning är det viktigt att inte trampa i klaveret. Det skulle kunna leda till att motspelarna, publiken blir förvirrade eller känner sig obekväma (Goffman 2010). Det gäller att kunna det sociala spelets regler för att kunna vara en del av det.

Rollteorin visar hur sociala mönster kan förstås på en individuell nivå men hur väl vi spelar vår roll och effekterna av detta blir tydligt i den sociala interaktionen med andra. När vi beter oss avvikande kan omgivningen reagera på detta och detta kan i sin tur leda till att vi får en etikett som stämplar oss som annorlunda. Rollteorin har kritiserats för att den visar hur sociala mönster ser ut men den ger inga kunskaper om hur man kan förändra sitt beteende eller hantera situationer i rollkonflikter. Det finns forskning som visar att socialarbetare ofta etiketterar sina klienter på ett negativt sätt och att det är viktigt att vara noggrann när man gör bedömningar och erbjuder hjälp (Payne 2010).

När man har AS har man inte en intuitiv förmåga att veta hur man ska bete sig i sociala situationer. Som M. Nordgren (2000) skriver i sin bok *Jag avskyr ordet normal* behöver personer med AS ha mallar att gå efter i sociala situationer. Hon beskriver det som en handbok som man bläddrar i för att förstå vad någon menar och hur hen ska bete sig i den aktuella situationen. Rollteorin ger hjälp med mallarna och handboken och kan skapa en bro in i det sociala livet men den tydliggör också de regler som gäller för socialt samspel i det samhälle vi befinner oss i (Payne 2010)

5.2 Salutogenetiskt förhållningssätt och KASAM

När vi fokuserar på varför människor mår bra och behåller sin hälsa har vi ett salutogenetiskt förhållningssätt. Salutogenetiskt är detsamma som salutogent, vilket kanske oftare används. Vi har valt att använda salutogenetiskt eftersom det är den form av ordet som Antonovsky använder. Motsatsen till detta är ett patologiskt synsätt som innebär att man försöker hitta förklaringar till varför någon blir sjuk. Antonovsky (2002) analyserade 1970 resultat från en undersökning om den psykiska hälsan hos israeliska kvinnor i klimakteriet där det framkom att 29 % av de kvinnor som överlevt koncentrationsläger bedömdes ha god hälsa. Detta gjorde att han blev intresserad av vad det var som gjorde att människor, trots att de utsatts för sådana stressorer i livet ändå hade god hälsa. Utifrån detta utvecklade han det som han kom att kalla den salutogenetiska modellen. Han menar att det är hur vi hanterar den spänning som uppstår när vi t.ex. hamnar i en kris som avgör om vi kommer att drabbas av sjukdom, hälsa

eller något mittemellan. Han undantar de stressorer som direkt bryter ner våra organismer. (Antonovsky 2002).

För att hitta förklaringar på orsakerna till hur vi hanterar och bekämpar stressorer formulerar han det han kallar generella motståndsresurser (GMR). Sådana kan vara pengar, jagstyrka, kulturell stabilitet, socialt stöd och liknande. Han pratar också om motståndsbrister (GMB). Han upptäcker att det saknas något och ur det kom han att utveckla ett begrepp som han kallar känslan av sammanhang, KASAM och vad det betyder för vår hälsa (Antonovsky 2002).

KASAM

Det finns tre centrala delar i begreppet KASAM där den första är *begriplighet*. Med detta menar Antonovsky (2002) att för en människa med hög begriplighet så ter sig det som sker som något man kan förstå. Det handlar inte om att man ser positivt på när det sker något negativt men man kan rent kognitivt begripa det och tänka att det kommer att ordna sig. Detta gäller en person med hög KASAM medan en människa med låg KASAM ser sig mer som ett offer för det som sker (Antonovsky 2002).

Den andra delen i det här begreppet kallas *hanterbarhet*. Här handlar det om att kunna se att man har resurser att hantera det som händer. Det gäller både de egna resurserna men också andras resurser. Det kan vara att veta att ens nära och kära finns där för en. För andra kan det handla om en tro på Gud eller en tro på att en läkare gör vad hen kan för att hjälpa. Man vet att det kommer att ske kriser i livet men man har en tro om att man kommer att klara det, vad det än är (Antonovsky 2002). Den tredje delen är *meningsfullhet*. Antonovsky (2002) kallar den för begreppets motivationskomponent. De som har en stark KASAM pratar om saker som har betydelse för dem, något som engagerar och som kan ses som utmaningar. Man har något att kämpa för (Antonovsky 2002). Antonovsky (2002) påpekar att det är den personliga upplevelsen av det som är viktigt i ens liv som avgör om det ger en stark eller svag KASAM.

Hur begripligt, hanterbart och meningsfullt något blir beror på hur jag ser på världen och mitt liv i den (Antonovsky 2002). För att belysa en eventuell begränsning med KASAM vill vi påpeka att förhållandet till människor och händelser kan se annorlunda ut när man har AS jämfört med normaliteten i samhället. Som exempel vill vi nämna G. Gerland (2003) som i sin bok *En riktig människa* beskriver ett allvarligt bråk med misshandel mellan hennes föräldrar och hur hon reagerade på det. Det är en situation som de flesta av oss skulle uppleva som traumatisk men hon gör inte det för hon förstår inte det som händer. Det gör att hon inte upplever den stress som hennes syster gör. Istället upplevde hon att hennes föräldrar dansade runt sängen och hon ville veta varför de gjorde det. Hennes AS skulle här kunna ses som en motståndsresurs och man kan säga att hon *hanterar* situationen men hon *begriper* den inte och den blir därför heller inte *meningsfull*. Att då arbeta med Antonovskys modell utifrån det vi kallar en ”normal” reaktion i en sådan situation och inte ha kunskap om AS kan leda till att vi ger en klient en etikett som är missvisande, till exempel att hen är känslökall och oempatisk. Detta kan i sin tur leda till att hen inte får rätt hjälp och stöd.

6. Metod och material

I det här kapitlet avser vi redogöra för våra val av metod, urval och hur vi gått tillväga i vår studie. Kapitlet inleds med ansats, kvalitativ forskningsmetod, litteratursökning, urval och urvalskriterier. Sedan kommer intervjuguide, intervjuernas genomförande, analysmetod och analyssteg. Därefter kommer induktion, deduktion och abduktion, förförståelse, etiska aspekter samt reliabilitets- och validitetsaspekter. Slutligen presenterar vi informanterna och berättar om uppsatsens fortsatta disposition.

6.1 Ansats

Syftet med vår studie är att undersöka och beskriva vad vänskap och socialt umgänge innebär för personer med AS. Med den utgångspunkten har vår ansats varit en kombination av deskriptiv och explorativ, där beskrivning av vänskap varit centralt men där vi också sökt djupare förståelse för vad vänskap innebär för dessa personer.

6.2 Kvalitativ forskningsmetod

Då vårt syfte varit att undersöka informanternas egna upplevelser har det känts viktigt för oss att inte ha en teori som utgångspunkt, utan istället se vad som växer fram genom informanternas egna förklaringar. Därför valde vi kvalitativ forskningsmetod. Bryman (2011) menar att en kvalitativ forskningsmetod lägger fokus på hur individer uppfattar och tolkar sin egen verklighet och då blir deras ord viktiga. Han betonar att kvalitativ metod oftast har ett induktivt synsätt, där man samlar in sina data först och därigenom får fram sin teori istället för att först utforma en teori som sedan provas genom studien. Där finns några kritiska punkter mot kvalitativ forskning som vi behöver vara medvetna om. Kvalitativ metod ses ibland som för subjektiv, eftersom den till stor del baseras på forskarnas uppfattningar om vad som är relevant (Bryman 2011). Där finns även svårigheter att replikera kvalitativ forskning då den kan vara relativt ostrukturerad, mycket beroende på forskaren. Då det ofta är ett litet antal personer som ingår i studien kan det även vara svårt att generalisera resultatet till andra miljöer. Slutligen är det svårt att se exakt hur forskaren kommit fram till sina slutsatser, vilket kan leda till bristande transparens (Bryman 2011).

6.3 Litteratursökning

Eftersom vi i ett tidigt skede hade klart för oss vad vi ville undersöka och vilken grupp vi ville fokusera på, så har vår litteratursökning varit fokuserad mot Aspergers syndrom, neuropsykiatriska funktionshinder och vänskap. Sökningen skedde inledningsvis via böcker som en av oss redan kände till då hon har mångårig erfarenhet av dessa diagnoser. Sedan fick vi ytterligare tips på litteratur från vår handledare och slutligen gjorde vi sökningar i databaserna Pubmed och GUNDA. I dessa databaser har då sökningar gjorts utifrån följande kombinationer av sökord; "*Aspergers + vänskap*", "*Aspergers + friendship*", "*Aspergers + socialt umgänge*", "*vänskap*" och "*friendship*". Viss sökning gjordes även i referenslistorna på tidigare studier, där vi sedan letat upp källan och läst vidare. Vi har medvetet valt att använda primärkällor när detta varit möjligt. Anledningen har varit att vi ville göra våra egna tolkningar, men även att de studier vi fann som använt samma teoretiska utgångspunkter har vänt sig till sekundärkällor. Därför är fördelningen av litteratur i vår studie framför allt primärkällor, men några

sekundärkällor är också med.

6.4 Urval och urvalskriterier

Vårt urval har bestått av en grupp informanter som vi fått tillgång till genom att de redan har en relation till en av oss utifrån hennes studiepraktik på socionomprogrammet. Denna studiepraktik utgjordes av 15 samtal med varje informant inom ramen för en annan studie som inte är relaterad till vår uppsats. Den andra studien berör ett annat ämne och sträcker sig över fler diagnoser än AS. Någon relation till dessa informanter utanför den andra studien finns inte. Vi för en diskussion om detta under etiska aspekter senare. Ett problem med detta urval är att det är mycket svårt att generalisera eftersom vi inte vet vilken population som representeras i vårt urval (Bryman 2011). Vi har använt tre urvalskriterier. Det första var att de skulle ha diagnosen AS och det andra var att de skulle vara villiga att medverka. För det tredje ville vi ha hälften manliga och hälften kvinnliga informanter. Som vi skrev i vårt bakgrundskapitel har Attwood (2011) upplevt att flickor har mer kompensatoriska och kamouflerande mekanismer som gör AS svårare att upptäcka. Utifrån det tyckte vi att det var viktigt att ha en jämn könsfördelning. Men även eftersom mycket tidigare forskning varit fokuserad på pojkar och män. Vi valde ut de totalt nio personer från den andra studien som har AS, men en tackade nej. Därför har vi åtta informanter och ett bortfall. Kvale (2009) menar att det är vanligt med ett urval om 15 +/- 10 personer vid intervjustudier och med den utgångspunkten ligger vårt urval inom normalintervall. Vi hade inga särskilda krav på ålder, så åldersintervallet 14 till 34 år är det intervall som informanterna händelsevis hade.

6.5 Intervjuguide

Vi valde att utforma en intervjuguide och genomföra semistrukturerade intervjuer då vi ville ha en viss struktur men samtidigt ha möjlighet att ställa följdfrågor. Bryman (2011) menar att en viss struktur är viktig för att kunna jämföra dem med varandra. Han menar vidare att en semistrukturerad intervju ger en viss frihet genom att frågorna inte behöver ställas i ordning utan kan anpassas efter hur intervjun fortlöper. Intervjuguiden formades efter de teman vi ansåg relevanta för vårt syfte och återfinns i sin helhet som bilaga 3. Eftersom vi redan hade tillgång till viss bakgrundsinformation om informanterna genom den relation som redan finns, så har vi inte tagit med frågor om t ex utbildning, arbete, familjeförhållanden och liknande i våra intervjuer.

6.6 Intervjuernas genomförande

Inledningsvis kontaktades de tänkta informanterna via telefon samt vid bokade möten med den av oss som har en relation till dem. Där fick de muntlig information om studien och fick välja om de ville delta eller inte. Därefter bokades tider för intervjuerna med var och en. Den första intervjun gjordes under februari månad 2013, övriga gjordes under mars månad 2013. Vi ville genomföra intervjuerna på ett så lugnt och tryggt sätt som möjligt för informanterna, då vi tänkte att det kan bidra till att ge givande och intressanta intervjuer. Därför har samtliga intervjuer genomförts i samma rum de redan träffat den ena av oss i vid ett flertal tillfällen och det var även hon som höll i intervjuerna. Vid intervjun av informanten som var 14 år var även informantens pappa närvarande men satt tyst i bakgrunden. Under den första intervjun som gjordes var vi båda närvarande, det var mer som en pilotintervju där vi konstaterade att intervjuguiden var väl

anpassad efter vår studie. Under pilotintervjun blev vi påmind om att personer med AS ofta har svårt att dela fokus i social interaktion med mer än en person. Informanten berättade om detta under intervjun. Därför bestämde vi att endast den av oss som höll i intervjuerna skulle närvara under resterande intervjuer. Av hänsyn till informanterna anpassade vi alltså intervjuerna på detta sätt. En risk med detta kan vara att den av oss som inte närvarande inte kan se kroppsspråk och dylikt när hon lyssnar på intervjuerna. Emellertid syftar vår studie till att undersöka och beskriva vänskap där fokus ligger på vad de säger och hur de säger det. Vi tror därför inte att detta resulterar i en begränsning för vår del, utan snarare kan det tänkas bidra till två helt olika tolkningar av intervjuerna. Kvale (2009) menar att en bra intervjuare känner till ämnet för intervjun och har förmågan att samtala och att vara lyhörd för informantens språkliga stil. Då en av oss har flerårig erfarenhet dels av denna typ av diagnos men också av att samtala, gjorde vi bedömningen att vi skulle få bäst kvalitet på intervjuerna om hon höll i dem. Vi tror att den relation som redan finns mellan informanterna och henne kan ha bidragit till att de vågat öppna sig mer än om båda hade närvarat. En bra intervjuare bidrar enligt Kvale (2009) även till att intervjuerna ger rik kunskap.

Förutom att intervjuerna var semistrukturerade så var det även begreppsintervjuer. Dessa har som syfte att klargöra begrepp, eller för att avslöja naturen hos ett fenomen (Kvale 2009). Vi tänker oss att fenomenet i vår studie blev vänskap och att de begrepp vi ville klargöra är de centrala begrepp kring vänskap som framträtt under intervjuerna. Intervjuerna tog mellan 30 till 60 minuter och spelades in. Bryman (2011) menar även att det är viktigt att intervjuaren inte blir distraherad av att behöva anteckna under intervjun, då det kan störa det aktiva lyssnandet.

6.7 Analysmetod och analyssteg

Utifrån syftet att vi ville beskriva och undersöka vad vänskap och socialt umgänge innebär för personer med AS, valde vi meningskoncentrering som analysmetod. Denna typ av analys gör att man kan leta efter naturliga meningsenheter i omfattande text (Kvale 2009). Kvale (2009) menar att det är viktigt att få rika beskrivningar om kodningen ska göras först efter intervjun. Med det i beaktande genomfördes intervjuerna på så sätt att informanterna vid flertal tillfällen ombads utveckla sina svar ytterligare just för att vi skulle få rikare beskrivningar.

Analysen i vår studie har inneburit att den påbörjades redan under intervjuerna, genom att det som sades omformulerades så att informanterna fick bekräfta eller vidareutveckla sina svar. Då vår studie syftar till att beskriva just hur de uppfattar vänskap så tänkte vi att det var viktigt att vi tolkade dem rätt. Kvale (2009) nämner att man kan göra en andra intervju efter att man börjar tolka den utskrivna intervjun, men då vi inte hade tid eller utrymme för det i vår uppsats så fick mycket fokus ligga på tolkning under intervjun.

Nästa steg i analysen blev sedan transkriberingen. Transkriberingen gjordes av den av oss som inte höll i intervjuerna. Bryman (2011) menar att man inte alltid behöver skriva ut hela intervjun, då vissa bitar kan sakna relevans för studien. Våra intervjuer var koncentrerade på de områden vi undersökte, vilket gjorde att det mesta av dem var relevant. Det fanns dock ett par mindre diskussioner i några av intervjuerna som gällde helt andra ämnen som exempelvis olika restauranger. För att inte bli överhopade av text att analysera så transkriberades inte dessa delar.

Kodningen skedde efterhand som intervjuerna blev gjorda och transkriberade. Detta dels för att vi inte skulle ha för mycket dokument att gå igenom på en gång och dels för att vi tänkte oss att förståelsen för materialet därigenom kunde växa fram. Det ligger även i linje med det Bryman (2011) skrivit om att kodning efterhand kan öka förståelsen och därigenom bidra till valet av teorier.

Vid kodningen använde vi sedan meningskoncentrering, vilket enligt Kvale (2009) innebär att man drar ihop huvudinnebörden i informanternas utsagor till kortare formuleringar. På så sätt tänkte vi oss att ett par olika naturliga meningsenheter skulle framträda ur empirin. Bryman (2011) skriver om olika program som går att använda för att få fram resultat i kvalitativa studier. Vi kände dock att det skulle ta för mycket tid och energi i anspråk att lära sig ett nytt program med ett redan pressat schema för uppsatsen. Därför gjordes vår meningskoncentrering för hand med papper och penna. Vi läste igenom varje intervju flera gånger. Vi kodade en intervju i taget, efterhand som de blev transkriberade. Först läste vi igenom hela intervjun en gång för att få en helhetsbild. Därefter läste vi igenom den igen mer noggrant flera gånger och drog ihop huvudinnebörden ur varje stycke till kortare formuleringar, ibland bara några få ord. Detta gjorde vi var och en separat. När alla intervjuerna sedan var kodade på detta sätt, träffades vi och gjorde en separat lista där olika återkommande begrepp och teman framträdde. Det visade sig att vi tolkat intervjuerna på i stort samma sätt. De skillnader som fanns diskuterade vi olika tolkningar på och fick sedan fram ett gemensamt resultat.

6.8 Induktion, deduktion och abduktion

Esiasson et al. (2012) beskriver induktion som en strävan att utveckla ny kunskap med så lite förutsättningar som möjligt. Intervjuerna får en överordnad roll och slutresultatet baseras på intervjuerna. Detta står i direkt motsatt förhållande till deduktion, som istället innebär att något man redan har kunskap om ställs under empirisk prövning (Bryman 2011). Bryman (2011) menar dock att det är lämpligt att betrakta dessa som tendenser, där båda finns närvarande i någon grad oavsett vilken ansats man fokuserar på. Som kombination till dessa två finns abduktion, som lägger fokus på en växelverkan mellan de data man samlat in och tidigare teori (Esiasson et al. 2012). Eftersom det finns väldigt lite kunskap om det vi avsett att undersöka så kändes inte en deduktiv ansats rimlig. Inte heller kände vi att en abduktiv ansats skulle vara särskilt lämplig, i förhållande till vårt syfte att undersöka och beskriva hittills outforskade områden. Utifrån syftet att tillföra ny kunskap har vi därför haft mestadels induktiva tendenser i vår studie, där vi försökt genomföra den så förutsättningslöst som möjligt. Vi har först samlat in all data, tolkat den och dragit slutsatser innan vi kopplat på tidigare forskning och teori.

6.9 Förförståelse

En av oss har både utbildning, yrkeserfarenhet och privat erfarenhet av personer med AS. Hon har arbetat med behandling av personer med neuropsykiatriska funktionshinder. Den privata erfarenheten har inneburit mångåriga relationer med personer som har AS, en erfarenhet hon upplevt som nyttig i yrkeslivet. Den andra av oss har kunskap om AS som begränsas till grundläggande utbildning i psykologi på gymnasial och eftergymnasial nivå, i den har ingått grundläggande utbildning om neuropsykiatriska funktionshinder. Hon har även viss privat erfarenhet av AS då det finns personer med denna diagnos inom bekantskaps-

kretsen. Diagnosen inom bekantskapskretsen har dock inte varit känd särskilt länge då personen diagnosticerats först som vuxen, vilket inneburit en del konflikter och missförstånd under de år som bekantskapen varat. Vi tänker oss att vår förförståelse kan vara både styrkor och svagheter. Mångårig erfarenhet och kunskap både privat och yrkesmässigt skulle kunna medföra en viss ”hemma-blindhet” som kan påverka vad som tolkas som normbrytande och inte, det skulle alltså kunna innebära att den av oss med denna erfarenhet missar delar i analysen som är avvikande. Vi tänker oss att den andra av oss väger upp för dessa missar med sin annorlunda erfarenhet som är mer begränsad i kunskap och erfarenhet. Detta skulle kunna innebära en tendens till att snabbt känna igen dessa skillnader i analysen. Vi menar också att vår skillnad i ålder ger utrymme för en bredare tolkning av vänskap. Under våra diskussioner har vi noterat ett par skillnader i vad vi själva lägger för innebörd i vänskap som vi menar kan förklaras utifrån att det skiljer nästan 30 år i ålder mellan oss båda. Det gäller framförallt skillnader i huruvida socialt umgänge inom vänskap måste vara fysisk eller inte. Eftersom vi båda har intresse för personer med AS och gärna vill lyfta fram deras förmågor och styrkor i ett samhälle som präglas av kompetenser som dessa individer har svårt för, vill vi slutligen notera att våra analyser och tolkningar kan tänkas ha ett mer positivt perspektiv än det kanske hade fått om någon annan tolkat samma empiri med ett annat fokus.

6.10 Etiska aspekter

Vetenskapsrådet har fyra grundprinciper för hur forskning ska bedrivas; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002). Våra informanter har först fått information muntligt om studien, sedan har de fått en skriftlig kopia på samma information. I denna information framgår vad vi ska undersöka och varför, hur intervjuerna kommer att gå till och att de kommer att spelas in. Det framgår även att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas utan att uppge skäl, likaså kontaktuppgifter för att avbryta. Innan intervjuerna påbörjats har de sedan fått skriva under en samtyckesblankett (se bilaga 2). I de fall då informanten varit under 18 år har även vårdnadshavare fått skriva under. På samtyckesblanketten har de haft möjlighet att fylla i sin epostadress om de vill få ta del av uppsatsen när den är färdig. I början av intervjun har de informerats om att de inte måste svara på alla frågor om de inte vill och att de när som helst kan avbryta intervjun. Därigenom tänker vi oss att såväl informationskravet som samtyckeskravet uppfyllts. När intervjuerna sedan transkriberats har ingen personlig information framgått. Därigenom tänker vi att konfidentialitetskravet uppfyllts. Informationen från intervjuerna används endast för studien, så även nyttjandekravet uppfylls.

Därutöver har vi ställt oss frågan om våra informanter kan komma till skada genom att delta i vår studie. Med tanke på den professionella relation de har till en av oss och att deltagarna skulle kunna identifieras genom att hennes namn står på uppsatsen, så har vi tagit ett par ytterligare försiktighetsåtgärder vad gäller anonymitet och privatliv för våra informanter. Vi har avstått från att skriva ut namn på de städer och orter som framkommit under intervjuerna, likaså eventuella föreningar som nämns. Vi har även avstått från att uppge i vilket konkret sammanhang de kommit i kontakt med en av oss, mer än att det är professionellt via hennes studiepraktik. Därigenom tänker vi att vi gjort informanterna så anonyma som det är möjligt för oss att göra och utifrån det ser vi inte att de

kommer till skada genom sitt deltagande utifrån detta perspektiv.

Vi ställde oss då frågan om de kommer till skada genom sin relation till en av oss och vi har fört diskussioner om detta. Den slutsats som vi kommer fram till är att den relation de utvecklat är professionell med en behandlande terapeut, detta skulle kunna innebära ett beroendeförhållande som vore oetiskt. Det förhållande de har är dock på en frivillig grund kopplat till en annan studie och det är inom ramen för denna studie de har utvecklat relationen. Deras deltagande även där är frivilligt och kan avbrytas när som helst och utan att uppge skäl. Deras deltagande har ingen ekonomisk aspekt, de betalar ingenting för de samtal som genomförs. Med denna utgångspunkt menar vi att där inte föreligger ett beroendeförhållande av sådan karaktär att det vore oetiskt att använda dessa informanter i vår studie. Flera av informanterna har även vid förfrågan uppgett att de gärna medverkar till att utöka kunskap och förståelse för deras diagnos.

6.11 Validitets- och reliabilitetsaspekter

Precis som alla andra studier har vår uppsats både styrkor och svagheter. En styrka i vår studie som kan anses öka reliabiliteten är att mycket av våra resultat stämmer överens med andra studier vi hittat (Kvale 2009). En ytterligare ökning av reliabiliteten sker genom att vi suttit var för sig och tolkat intervjuerna, innan vi sedan gemensamt satt och diskuterade fram våra slutsatser utifrån våra separata tolkningar. Dessa visade sig stämma väl överens, vilket kan ses som ett tecken på att även andra skulle dra samma slutsatser. Bryman (2011) menar att det ökar den interna reliabiliteten om forskarna kommer överens om hur empirin ska tolkas. En brist är dock att vi p.g.a. tidsbrist inte haft möjlighet att återsända utskrifterna av intervjuerna till informanterna, vilket enligt Kvale (2009) skulle ha ökat reliabiliteten ytterligare. Vi tror även att det kan bli svårt för någon annan att göra om studien och få samma svar av informanterna. Detta antagande gör vi utifrån att en av oss har en professionell relation till våra informanter, som vi tror har bidragit till att de vågat öppna sig mer och ge utförligare svar. Utan denna relation tror vi att svaren skulle bli annorlunda. Detta sänker den externa reliabiliteten men är också ett vanligt problem i kvalitativ forskning (Bryman 2011).

En styrka för validiteten är att vi genomförde en pilotintervju och testade vår intervjuguide. Denna visade sig passa bra och behövde inte ändras. Kvale (2009) menar också att forskningsdesignen är viktig för validiteten ur ett etiskt perspektiv. Det är viktigt att minimera skadliga konsekvenser och att producera kunskap som är till nytta. I valet av forskningsdesign bestämde vi oss för att hålla intervjuerna i samma rum som informanterna var vana vid. Vi valde också att låta intervjuerna genomföras av den som redan hade en relation till dem. Dessa val gjordes för att det skulle bli så tryggt som möjligt för informanterna. Vid intervjun av en minderårig fick även pappan närvara utifrån informantens önskemål. Vi menar att vår forskningsdesign ökar validiteten i vår studie. Studien är gjord i syfte att öka kunskap och förståelse för personer med AS. Vi menar att våra resultat är till nytta, vilket således ökar validiteten ytterligare. Validiteten styrks ytterligare av att informanternas svar genomgående omformulerades under intervjuerna och de fick frågan om intervjuaren tolkat dem rätt. Vi tänker att detta motverkat feltolkning av informanternas beskrivningar. Genom att vi kodade successivt skedde också en kontroll av informationen regelbundet, vilket Kvale (2009) menar ökar validiteten. Däremot är vårt urval litet i förhållande till hela gruppen som har AS. Detta

komplieras ytterligare av att förekomsten av AS i Sverige är oklar. Vår undersökning har besvarat de frågor vi ställt och därmed är syftet med undersökningen uppnått.

6.12 Beskrivning av informanterna

Det kan vara lätt att se personer med AS som en homogen grupp. Vi väljer att beskriva våra informanter för att visa den variation som finns inom gruppen. Vi vill belysa att denna variation är densamma som variationen i samhället i övrigt.

Vi har fyra kvinnliga och fyra manliga informanter. Alla har diagnosen Aspergers syndrom men två av de kvinnliga och två av de manliga informanterna har även tilläggsdiagnoser som ADHD och OCD. Två av informanterna har genomgått utbildning vid universitet. Två har påbörjat utbildningar på universitetet men inte kunnat slutföra den på grund av sin AS. En går fortfarande i grundskolan. Två av informanterna behöver komplettera sin gymnasieutbildning via Komvux och har planer på att göra detta men hindras av sin AS. Tre av informanterna bor hemma hos sina föräldrar medan de övriga bor i eget boende. Tre av dem har boendestöd. En är gift, en sambo och en är särbo. Bara en av informanterna yrkesarbetar för närvarande, dock inte heltid. De som inte går i skolan har annan daglig verksamhet eller väntar på praktikplats etc. De som studerat eller yrkesarbetat och slutat med det uppger att orsaken till att de inte kunde fortsätta var utmattningsdepression.

6.13 Uppsatsens fortsatta disposition

Uppsatsens syfte har varit att beskriva och undersöka hur personer med AS ser på vänskap och vad som ingår i den. Problemformuleringen berör huruvida vänskap för personer med AS ser annorlunda ut och vad det kan ha för konsekvenser för individen. Vidare har vi i kapitlet om tidigare forskning uttryckt att vi önskar få mer djupgående kunskap om hur vuxna med AS ser på vänskap, vad som är viktigt för vänskap och vad som definierar en vän, samt skillnader mellan vän och bekant. Med dessa utgångspunkter har vi gjort bedömningen att resultatet blir mer överskådligt och ger en djupare förståelse om det redovisas under respektive delfråga istället för i form av olika teman. Vi tänker också att analysen blir lättare att följa om den presenteras i direkt anslutning till varje resultatdel.

Nästkommande kapitel kommer att bestå av resultat och analys, där resultatet presenteras per delfråga från våra frågeställningar. Vi har dock valt att istället använda rubriker som vi tycker skildrar resultatet från varje del istället för att skriva ut frågorna. Varje del avslutas med en analys. Kapitlet avslutas med slutsatser som framträtt i våra resultat och analyser. Därefter följer en avslutande diskussion.

7 Resultat och analys

Huvudresultatet i vår studie är att socialt umgänge för våra informanter innebär att de tar på sig en roll där de inte kan vara sig själva. Detta leder till att upplevelsen av det sociala umgänget blir sämre genom att för mycket fokus hamnar på beteendet i denna roll. Det blir ett dubbelt fokus på både situationen som helhet och det egna beteendet. Konversationer kan då upplevas som platta och delar av dem kan missas helt. På grund av detta resulterar socialt umgänge i en kraftig trötthet som ibland gränsar till utmattning. Denna trötthet gör att våra informanter behöver återhämtning efter att ha umgått socialt. Ibland behöver de återhämta sig i flera dagar efteråt och då fungerar de knappt. En informant beskrev denna problematik som så utmattande att han bara orkar titta in i en vägg i tre dagar efter socialt umgänge. Trots denna trötthet framstår dock det sociala umgänget som både önskvärt och givande för samtliga informanter.

7.1 Ömsesidig respekt och acceptans

Informanterna beskriver genomgående vänskap som en form av trygghet, där man kan dela med sig av vad man känner och prata om allt. De beskriver ett nära känslomässigt band inom vänskapen, ett band som av några informanter uttrycks som en form av kärlek. Vänskap präglas av ömsesidig respekt och acceptans. Respekten och acceptansen kan se lite olika ut, mycket handlar om att acceptera varandra och varandras åsikter som de är.

”Det finns ett uttryck som säger en vän är någon som är närmare än en broder, någon som föds för tider av trångmål och det är då att man har en nära relation så som syskon borde ha men som kanske inte alla syskon har. T ex att man ser varandra som likar, respekterar varandra, sätter den andras intressen främst när man är tillsammans då liksom. Visar kärlek till varandra, hjälper varandra när man har problem, inte överger varandra.” (Jonas)

Jonas menar även att det i vänskap ingår att visa varandra så kallad ”tuff kärlek”, som innebär att man tar risken att bli ovänner ett tag genom att påpeka för varandra om man anser att något strider mot värderingar och därigenom leder varandra på rätt väg. I respekten ligger också att hålla överenskommelser och att till exempel visa att man bryr sig om man inte kan träffas som planerat, att det har betydelse att man fick ställa in träffen. Sofia menar även att det i denna respekt ligger att tänka på varandras preferenser när man ska ses, så att inte någon blir sårad. Det kan då exempelvis gälla vid val av restaurang om någon inte äter kött. I vänskap ingår även en omtanke där man sätter den andres intressen framför sina egna och värnar om varandras välfärd. Vänner är intresserade av att veta mer om varandra. Vänner pratar med varandra för pratandets skull och inte för att de är uttråkade och behöver något att göra. Där finns ett genuint intresse för vänskapen. Flera av informanterna beskriver en sorts behov som uppfylls genom vänskap, som blir lite som grunden i relationen. Vänskapen behöver kännas givande på olika sätt, det kan vara att man har roligt tillsammans eller att man har givande konversationer.

”Jag tror att vänskap.. båda parterna som ingår i en vänskapsrelation tillfredsställer nåt behov hos varandra. Annars så hade det inte funnits nån relation. Man kanske tillgodoser närhet, omtanke, att bli sedd. Och så nån flock... flockfunktion. Inte va ensam. Och det ger ju en trygghet.” (Fiona)

Inom vänskapen finns ett förtroende som gör att man kan dela med sig av flera olika känslor, man kan skratta tillsammans men även dela med sig av

eventuella svårigheter man kan gå igenom som man behöver stöttning för. Vänskap ger en trygghet som gör att man inte alltid behöver ha en djup relation för att kunna dela med sig, om man känner behov av att tala med någon. Men lojalitet och tillit är väldigt viktigt och lyfts fram flera gånger under intervjuerna och på flera olika sätt. Magdalena menar att brist på lojalitet gör att relationen avbryts förbehållslöst. Vänskapen är oberoende av tid och rum, efter en lång tids uppehåll i kontakten så tar man vid där man slutade.

”Jag vet ju att om jag åker dit eller om de åker hit så tar vi upp där vi avslutade. Liksom avstånd eller tidsavstånd spelar ingen roll.” (Jonas)

Bland informanterna skiljde sig vissa saker åt, det gällde bland annat huruvida man behöver träffas personligen för att utveckla vänskap. Magdalena och Anders menar att det saknas något om man aldrig träffats, kroppsspråk framgick som viktigt för att skapa vänskap. Eftersom det inte framträder via exempelvis samtal via ett datorspel online så saknas en viktig komponent för att utveckla vänskap. Sofia och Mikael menade att det inte spelar någon roll om man träffas eller om man interagerar på andra sätt.

”Ja för att för mig så blir inte, jag har inte direkt andra känslor för folk om jag träffar dem i real life eller online. För mig om man pratar med varann, har en konversation så räcker det för mig oavsett om det är, ja om man ser varann i ögonen eller känner lukten av varann eller om man inte gör det.” (Sofia)

Inom vänskap sker socialt umgänge på olika sätt. Informanterna gav många olika exempel på hur de umgås med sina vänner. Det kan vara att gå ut och fika, laga mat tillsammans, gå på bio, gå på mässor, spela olika spel både digitalt och ute i verkligheten. Vad socialt umgänge innebär skiljer sig också lite, Anders menade att man kan vara bara social via samtal medan att umgås är något annat. Alla menade dock att när man umgås socialt så är man fler än en person. De var också överlag ense om att man försöker göra något som är intressant för alla som närvarar.

”Men umgås är ju att man är två stycken, minst, personer på samma plats och inte är helt tysta. Och då gör man väl antagligen nånting som båda tycker är intressant.” (David)

David ställde sig frågande till skillnaden mellan att umgås och att umgås socialt. Det vidareutvecklades med att umgås socialt lät mer som att umgås som vanligt men på ett ovanligt sätt, som att umgås efter ett schema.

”Så kan man umgås utan att va social?” (David)

Gemensamt för dem var att de är ensamma utan att träffa vänner ca fem dagar per vecka. De flesta umgås egentligen bara fysiskt med sina vänner tre till fem gånger per månad. Vad detta beror på tänkte vi redogöra för lite närmre under skillnader jämfört med en normalitet, som står under rubriken *Socialt umgänge dränerar energi* i det här kapitlet. Men de är nöjda med den frekvensen på det sociala umgänget och endast Therese, som är den yngsta av informanterna, uttryckte ett behov av utökat socialt umgänge. Det sociala umgänget för henne skiljde sig också lite jämfört med de andra, då det mesta umgänget med vänner skedde under sommarlovet och då dagligen. Umgänget för henne de övriga ca nio månaderna om året var väldigt glest.

Om man behöver umgås fysiskt eller om det går lika bra via internet skiljde sig också lite mellan informanterna, tre stycken menade att umgås är just att träffas fysiskt medan två tyckte att det går precis lika bra att chatta på MSN eller att umgås via ett datorspel. Andra former av digitalt umgänge som framgick var att prata via Skype, olika chattrum och även forum.

”Det kan vara att man bara pratar med varandra, chattar med varandra, Skype, på riktigt, det spelar ingen roll. Men att man gör det.” (Mikael)

Magdalena beskriver vänskap som en sorts spel med egna regler som är svåra att förstå. Hon talar om sociala koder, framför allt hos kvinnliga vänner, som är svåra att förhålla sig till och som hon inte förstår syftet med över huvud taget.

”Jag har gett upp att försöka förstå hur vänskap ska fungera. Det verkar finnas nåt spel folk håller på med och jag orkar inte med det.” (Magdalena)

Sammanfattningsvis beskrivs vänskap som en form av kärlek. Vänskapen präglas av trygghet, respekt och acceptans. Där finns ett starkt förtroende inom vänskap. Vänskapen är oberoende av tid och rum. Om man behöver träffas fysiskt eller om det går lika bra via internet skiljde sig mellan informanterna. Gemensamt var dock att man är två eller fler vid socialt umgänge och då gör man något som alla tycker om. För våra informanter sker socialt umgänge tre till fem gånger per månad.

Analys

Våra informanter beskriver vänskap som en form av kärlek som ska präglas av en ömsesidig respekt och acceptans. De menar att man ska sätta den andres intressen framför sina egna. Tillit och lojalitet lyfts fram som essentiella för vänskapen. Man ska känna trygghet och dela med sig av förtroenden. Det finns goda överensstämmelser med det som Alberoni (1987) och Nilsson (1995) skriver om vad som kännetecknar vänskap. Även Larsson Abbads (2007) studie lyfter fram ärlighet som en viktig del i vänskap.

En av våra informanter upplever att vänskap är ett sorts spel med egna regler. Detta är något som Larsson Abbad (2007) också visar. Hon menar att problemen med att förstå kommunikation och samt brist på social kompetens är områden som är speciellt problematiska när man har AS. Detta är något vi kan se stämmer överens med det vi ser i vår studie. Goffman (2010) visar med sin rollteori att det verkligen finns ett spel med regler som man behöver kunna och behärska i det sociala samspelet. Baez et al. (2012) lyfter fram att personer med AS presterar sämre när de ska avkoda socialt viktig information. Gillberg (2001) och Attwood (2011) talar om brister i mentaliseringsförmågan och vi tolkar det som att det är det Baez et al. (2012) menar. Även Bauminger et al. (2010) lyfter fram mentaliseringsförmågan som en faktor som påverkar vänskap. Detta är också något som vi kan se hos våra informanter. Baez et al. (2012) menar att det underlättar för personer med AS om det finns abstrakta regler att följa vilket skulle kunna betyda att Goffmans (2010) rollteori skulle kunna vara till hjälp.

Varken Larsson Abbad (2007), Baez et al. (2012) eller Bauminger et al. (2010) tar upp frekvensen på umgänge med vänner. Våra informanter berättar att de bara umgås fysiskt med vänner i genomsnitt tre till fem gånger per månad och är ensamma ca fem dagar per vecka. Alla utom en av våra informanter, den yngsta,

är nöjda med detta. Vi kommer senare att utveckla eventuella orsaker till att det förhåller sig på det sättet. Antonovsky (2002) menar att den personliga upplevelsen är det viktiga för om man har en stark KASAM. Vi tolkar det som om våra informanter har en stark KASAM i relation till umgänget med sina vänner.

Ingen av ovan nämnda studier tar heller upp olika former av vänskap. Våra informanter menar att vänskap även kan ske utan att man träffas in real life. Några av dem menar att digitalt umgänge med vänner via t.ex. MSN, datorspel, Skype och chattrum är detsamma som att vara vänner in real life. De menar att det inte är hur man är vänner utan att man är det. Alberoni (1987) menar att vänskap inte är beroende av tid och rum och våra informanter visar att den nya tekniken har gett en vidgad betydelse av både tid och rum genom man idag kan ha vänner över hela världen och då inte heller är beroende av vilken tid på dygnet det är eller var i världen jag befinner mig.

7.2 En vän är något djupare

Informanterna beskriver genomgående en vän som någon man har roligt med, som känner en och som visar omtanke på olika sätt. Med en vän kan man prata om vad som helst. En vän är lojal och respekterande. Man har förtroende för en vän och har en ömsesidig acceptans för varandra. En vän finns där för en när man behöver det, när man behöver prata med någon. Man har ett lite närmare känslomässigt band till en vän. Man behöver inte alltid vara överens, men man finns där för varandra och man behandlar varandra väl. Man accepterar varandra som man är. Man behöver inte ha samma åsikter, men man respekterar att man inte kan bestämma vad den andra ska göra. En vän förstår en, åtminstone delvis. En vän är ärlig, det är viktigt att köra med öppna kort.

”En riktig vän ser jag som nån som kan spela med öppna kort och inte gömmer nånting. Som säger vad den tycker ifall den tycker nånting. Så att man inte hamnar i ett läge där man blir ovänner för att den personen inte sa nånting utan gömde på det istället. För jag själv spelar alltid med öppna kort med såna som jag känner att jag litar på.” (Mikael)

Att man kan känna tillit och trygghet till en vän framträdde flera gånger under intervjuerna. Det framstod som väldigt relevanta egenskaper hos en vän hos samtliga informanter.

”Det är väl för mig en person som jag känner mig... mycket trygghet när jag är tillsammans med den personen. Och jag tänker att de visar en omtanke och värme om mig.” (Fiona)

Vän och kompis är samma sak för alla informanter utom två. Sofia anser att kompis låter ytligt, en man kanske umgås med ett tag med sedan upphör kontakten. Mikael ansåg snarare tvärtom, att en kompis står närmare än en vän och att det är den högsta nivån av vänner. En kompis är då allt som är vän är, plus att man umgås fysiskt. Då är man kompisar.

”Man har liksom byggt upp lite mer starkt band med den personen. På samma gång som man hittar på saker tillsammans. Man behandlar den personen som en vän, som man själv vill bli behandlad. Om man säger så. I vänskapens cirkel.” (Mikael)

Antalet vänner som informanterna har ligger mellan tre och fem, förutom för Mikael som har 15-20 vänner. Överlag är de nöjda med det antal vänner de har, det är ett lagom antal att engagera sig i. På frågan om han vill ha fler vänner

svarade exempelvis en informant ”Åh nej. Nej nej nej nej”.

Magdalena beskriver vänner som pussel och menar att pusslet får inte bli färdiglagt, vännen får inte stagnera i utvecklingen får då blir hen tråkig. Hon har dock lärt sig att det inte uppskattas om man säger så till dem.

”Tycker jag en människa är tråkig så slutar jag umgås med dem. Människor är som pussel mycket för mig, även vänner. Jag har gjort det ödesdigra misstaget att säga att jag ser dem som pussel. Det går inte bra.” (Magdalena)

Informanterna beskriver ett par olika typer av vänner. Det handlar framförallt om vänner och nära vänner. Jonas menar att nära vänner är de som rent fysiskt bor nära. ”Facebook-vänner” omnämns också, men dessa beskrivs mer som bekanta, som vi kommer att återkomma till strax. Tre av informanterna spelar spel online via datorn, för dessa framträder ytterligare en grupp vänner. Två av dessa anser att de har flera av sina nära vänner via spel, det var även de som menade att man inte behöver träffas fysiskt för att utveckla vänskap som vi redogjorde för tidigare. Mikael menade att vännerna via spel är en typ av vänner, men inte lika nära som ”riktiga” vänner. Magdalena beskrev att vänner via spel ”försvinner” så fort man loggar ut ur spelet. Då försvinner de inte bara ur minnet, utan de existerar inte alls. Hon skulle aldrig titulera dessa personer som vänner. Det skiljde sig med andra ord ganska mycket hur informanterna såg på vänner via datorspel online. Oavsett typ av vänskap så framkom inget om att vännerna måste vara i en särskild ålder, tvärtom uttryckte en informant att ålder inte spelar någon roll.

”Och ålder spelar ingen roll heller. Jag har flera vänner som är... ja jag har några kompisar som är 12-13 och så har jag några kompisar som är 60-70. Så det behöver inte vara precis min åldersgrupp heller.” (Jonas)

Bland de nära vännerna så kan man ha så kallade bästa vänner, detta är inte något som var särskilt framträdande bland informanterna överlag. De flesta använde bara ord som vän och nära vän. Jonas och David talade om bästa vänner. David ansåg att man kan ha flera bästa vänner, medan Jonas mer tyckte att det ligger i ordet att det bara kan vara en.

”Om det är två så kan ju inte vara den bästa liksom. Det är bara en som kan vara den bästa.” (Jonas)

Vänner skiljer sig från bekanta för de flesta informanter. Hur de skiljer sig varierar dock lite. Generellt framträder att informanterna inte lägger något större engagemang i bekanta, de är inte lika viktiga som vänner. Kännetecknande för bekanta är att informanterna inte känner bekanta lika väl som de känner vänner. De menar också att de inte behöver veta särskilt mycket om bekanta för att kunna ha ett trevligt samtal.

”Jag titulerar det ju inte som bekanta. Jag titulerar det som människor jag känner men som jag faktiskt inte har nåt som helst engagemang i att umgås med. Jag gör inget engagemang i att umgås med dem så sätt. Men om jag träffar dem så kan jag prata med dem för att jag tycker att de är intressanta. Möjligtvis.” (Magdalena)

Hos en vän finns det något mer, något djupare.

”Man kan ju vara på god fot med många, man kan vara bekant med många, man kan ha samma intresse som många. Men en vän är ju någon som bryr sig om dig, som är intresserad av din välfärd.” (Jonas)

Sammanfattningsvis beskrivs vän som någon man har roligt tillsammans med. En vän är någon man kan prata med om allt. Det finns olika typer av vänner, våra informanter lyfter fram nära vän, vän, "Facebook-vän" och vänner via internet. Alla informanter utom en har tre till fem vänner och är nöjda med antalet. Bekanta skiljer sig från vänner genom att de är ytligare, man behöver inte veta så mycket om bekanta för att kunna ha ett trevligt samtal. Informanterna har heller inget direkt engagemang i bekanta. Hos en vän finns något djupare.

Analys

Vi har inte kunnat hitta några studier som tar upp hur personer med AS definierar vad som är en vän. Den enda som tar upp något om detta är Larsson Abbad (2007) men hon uppger att intervjuerna i hennes studie inte var tillräckligt djupa för att till exempel förstå skillnaden mellan bekant och vän. Hennes intervjuer har heller inte varit tillräckligt djupa för att gå in på vad som är viktigt i vänskap förutom ärlighet som vi nämnt tidigare.

Våra informanters beskrivningar av vad som är viktiga egenskaper hos en vän skiljer sig inte nämnvärt med vad som kännetecknar vänskap vilket gör att vi väljer att inte gå in närmare på det i den här delen. Vi kommer istället att ha fokus på olika typer av vänner. Facebook-vän är en typ av vän och en annan typ är en som man lärt känna via datorspel online. Vänskap som uppstått via onlinespel är vänner som man aldrig träffat men ändå kan ha utvecklat en nära vänskap med.

Alla utom en av våra informanter uppger att de har tre till fem vänner. Kompis och vän är samma sak för alla våra informanter utom för två. De skiljer istället på vänner och nära vänner där det kan vara så att en nära vän är en som bor fysiskt nära. Detta kan ha att göra med att personer med AS har en konkret ordförståelse (se bilaga 4 för Gillbergs diagnoskriterier). Larsson Abbad (2007) kan, som vi skrev tidigare, i sin studie inte visa hur hennes informanter gör skillnad på bekanta och vänner. Våra informanter menar att bekanta är personer som man inte lägger något större engagemang i. De är inte lika viktiga som vänner men man kan prata med dem utan att veta särskilt mycket om dem. Detta stämmer väl överens med Alberonis (1987) definition av bekanta. Larsson Abbad (2007) menar att personer med AS saknar behov av ytliga bekanta. "Facebook"-vänner är enligt våra informanter ofta bekanta och ibland inte ens det.

Våra informanter berättar om vänner de har genom datorspel. Några av dem räknar flera av dessa som sina nära vänner medan andra inte räknar dessa som vänner överhuvudtaget. Om vi tolkar detta utifrån Antonovskys (2002) KASAM så kan dessa datorvänner öka det sociala stödet och därigenom verka som ett skydd i situationer där detta behövs. Det skulle kunna stärka den delen av KASAM som han kallar hanterbarhet genom att hen vet att de här vännerna finns där när hen behöver dem.

7.3 Konflikter är ofta missförstånd

En konflikt uppstår enligt informanterna när man är oense om någonting. Det kan antingen bero på ett missförstånd eller någon form av kränkning. Kränkning kan det till exempel vara om man säger något om sin vän som denne upplever som

grundlöst och negativt och man inte kan ge en bra förklaring på varför man tycker som man tycker. Andra exempel på kränkningar som framkommit under intervjuerna har varit att föreslå gemensamma aktiviteter som sårar en vän, eller att prata bakom ryggen. Men de flesta av informanterna härleder ändå konflikter till missförstånd.

”Nästan så tror jag att man skulle kunna härleda de flesta konflikter i världen till just missförstånd.” (Magdalena)

Ett missförstånd kan dock mynna ut i att man känner sig kränkt. Det sker ofta då den ena parten läser in saker i det som sagts, som egentligen inte menats. Magdalena upplever det som frustrerande att andra inte förstår att det är missförstånd som kan lösas om man bara pratar om det. Hon förstår dock att människor överlag är upprörda i en konfliktsituation och inte kan resonera logiskt just då. Informanterna beskriver genomgående att de har fått lära sig att vissa saker kan man helt enkelt inte säga, eftersom andra blir upprörda av det.

”Eftersom jag värderar ju inte saker jag säger eller jag värderar ju inte alls över huvud taget och det.. idag har jag bara lärt mig att vissa saker säger man bara inte.” (Magdalena)

Exakt hur konflikter visar sig skiljer sig lite mellan informanterna. De flesta menar att båda parter blir arga och att detta uttrycks när man hamnar i konflikt. Jonas berättar hur han känner av på kroppsspråk och uttryck om vännerna är arga. David menar att det inte är en konflikt om två personer bara sitter och är sura på varandra. Då krävs det istället en typ av konfrontation för att det ska vara konflikt.

”Om man inte konfronteras så ser jag det inte som en konflikt.” (David)

Om man hamnar i en konflikt så beskriver flera informanter att det är svårt att veta hur man ska agera. Sofia och Magdalena upplever det som mycket påfrestande att ha konflikter och får panik i konfliktfyllda situationer. Magdalena beskriver att hon kan få panikattacker om andra personer får känsloutbrott, Sofia beskriver det mer som en härdsmälta som orsakas av stress.

”Jag hamnar lätt i panik och vet inte vad jag ska göra och då blir det liksom att jag bara fortsätter desperat och ber om ursäkt och hoppas på att bli förlåten. Och det funkar ju inte. Men det fattar ju inte jag när jag har härdsmälta för då kommer jag ju inte på nånting annat.” (Sofia)

Andra sätt att förhålla sig till konflikt som tas upp av informanterna är till exempel giraffspråket, som Jonas upplever som ett bra verktyg för att hantera konflikter. Och ett bra verktyg för personer med AS, menar han. Jonas tycker att det är svårt att veta hur man ska agera när man har AS och giraffspråket kan fungera som en typ av instruktionsbok. (Giraffspråket beskrivs av Smith som en kommunikationsmodell som syftar till att underlätta dialog. Den utgår från att respektera både våra egna och andras behov i konflikter (Smith 2001)).

”För jag lägger märke till att ett vanligt problem när man har Asperger är just att man inte vet hur man ska göra. Det är som att ta en inföding från Nya Guinea och sätta framför en dator och be honom programmera den liksom.” (Jonas)

Genomgående beskriver informanterna att de fått lära sig olika sätt att hantera konfliktsituationer, flera av dem upplever problem med att inte veta hur man ska

göra, eller hur man förväntas göra.

”Det är liksom det originalsättet. Andas innan du säger nåt men det är inte så lätt...om man andas ut och andas in lugnt under tiden som man håller på att komma i en konflikt så kan det snabbast ta en vändning.” (Mikael)

Olika strategier för att hantera sina egna känslor beskrivs också, Anders upplever trygghet i att ha vänner med sig som kan hålla tillbaka honom om det uppstår en konfliktsituation. Att vännerna håller tillbaka i ett par sekunder räcker för att återfå kontrollen över situationen innan det eskalerar. Therese beskriver hur hon fått lära sig att kontrollera sina utbrott men att det är mycket påfrestande att göra det.

”När jag var liten så kunde jag få jättemycket utbrott och liksom bli sådär riktigt vansinnig och liksom väla allting och.. Men jag kan kontrollera det bättre. Men jag kan säga att det är en jädra smärta att kontrollera det alltså... Fruktansvärt. Jättehemskt är det. Alltså det är.. man vill nästan ta livet av sig så hemskt är det. Det är fruktansvärt att kontrollera sig så.” (Therese)

Lösa en konflikt kan man enligt informanterna göra på två sätt, antingen släpper man det eller så ökar man förståelsen för varandra genom att prata om det. De flesta informanter är ense om att man bör prata igenom konflikter. Släppa en konflikt kan man göra genom att be om och ge förlåtelse, glömma det som hänt, komma överens om att vara oense, eller bestämma sig för att bara släppa det. Men släppa konflikten måste man göra om man inte kan prata ut om det och lösa det. Lyckas man inte lösa konflikten så beskriver flera informanter att de får sådant fokus på konflikten att de tvingas avsluta vänskapen, annars fokuseras hela relationen på just konflikten. David menar att det är att hålla kvar vid konflikten om vänskapen avslutas, att det är ett alternativ utöver att lösa det eller släppa den.

Hur informanterna reagerar när vänskapsrelationer upphör skiljer sig också mellan dem. För några är vännerna mycket viktiga och det blir en svår situation om konflikter uppstår. Sofia beskriver att hon ältar mycket och tänker att konflikten kan innebära att vännen är borta för alltid och det är en hemsk känsla. Magdalena och Mikael beskriver att om vännerna gör något oförrätt eller inte lever upp till grundläggande delar som exempelvis ömsesidig omtanke så avslutas relationen, då är det ingenting de sörjer. Det kan upplevas lite tråkigt för Mikael, men han blir inte ledsen. Magdalena menar att det är fullkomligt ologiskt att sörja en förlorad vänskap, att oavsett hur mycket personen betytt tidigare så betyder den ingenting om den gör något oförrätt. Alla känslomässiga band klipps av och personen slutar att existera, inte som en hämndaktion utan att den faktiskt slutar att existera för henne. Vennen ligger inte längre kvar i minnet, känslomässiga band är borta, den finns inte längre för Magdalena.

Sammanfattningsvis beskrivs konflikter som missförstånd eller olika former av kränkningar. Informanterna upplever att det är svårt att veta hur man ska agera i konfliktsituationer. Olika strategier kan ibland underlätta, Jonas pratar t ex om giraffspråket som blir som en typ av instruktionsbok. Konflikter behöver lösas, annars riskerar vänskapen att präglas av konflikten. Lösa konflikt kan man göra på två sätt, antingen släppa den eller öka förståelsen för varandra genom att prata om det. Utan lösning kan vänskapen riskera att avslutas. Några av informanterna sörjer förlorad vänskap medan andra inte gör det.

Analys

Våra informanter menar att en konflikt handlar om missförstånd eller någon form av kränkning. I Larsson Abbads (2007) studie uttrycker flera av deltagarna att de tycker att det finns en brist på förståelse från omgivningen och att det är vanligt med missförstånd. Våra informanter beskriver hur de fått lära sig att man inte kan säga vissa saker eftersom det kan göra andra upprörda. Goffmans (2010) rollteori beskriver konsekvenserna av att inte följa de regler som finns på den aktuella scenen och Gillberg (2001) beskriver bristen på mentaliseringsförmåga. Bauminger et al. (2010) pekar på att mentaliseringsförmågan är viktig för kamratskap och närhet. Även Baez et al. (2012) pekar på att personer med AS har en sämre förmåga att känna av avsikter med beteenden och att anpassa sitt beteende efter dem. Som vi ser det så tyder resultatet både från vår studie och de övrigas på att det inte räcker med att kunna reglerna utan man måste också ha en intuitiv förmåga, mentaliseringsförmåga att veta när och hur de olika reglerna ska användas. Om reglerna inte följs ger de upphov till missförstånd och därigenom uppstår en konflikt.

Flera av våra informanter uppger att det är svårt att veta hur man agerar när det uppstår en konflikt. Någon uppger att hon får panikattacker och en annan kallar det härdsmälta som orsakas av stress. Baez et al. (2012) studie visar att vuxna med AS verkar prestera sämre när det gäller att avkoda socialt viktig information men om det kan lösas med abstrakta regler fungerar de som alla andra. En av våra informanter har lärt sig konfliktlösning genom Giraffspråket. Han har därigenom tillskansat sig en regelbok för hur man agerar vid missförstånd och konflikt och därigenom blir sådana situationer ett mindre problem för honom. Utifrån Antonovskys (2002) KASAM-teori är situationen för vår informant begriplig men hen kan också hantera den genom sin kunskap om Giraffspråket men utifrån vår intervju kan vi också se att det finns en stark komponent av meningsfullhet för vår informant att verkligen lösa en konflikt på det som han tycker är ett bra sätt. Goffman (2010) menar att sättet vi utför vår roll på skapar den bild vi visar andra. Något som vår informant är medveten om.

En av våra informanter menar att missförstånd kan lösas om man pratar om det och att problemet är att människor inte kan resonera logiskt i en konfliktsituation. Detta är något hen kan uppleva som frustrerande. Larsson Abbad (2007) skriver att några av deltagarna i hennes studie beskriver olika strategier för att klara av problem, t.ex. rollspel. Kontentan av detta blir dock att den stress som uppstår av en konfliktsituation kan leda till låsningar som i sin tur kan leda till att vänskapen avslutas. Några av våra informanter uppger att när en vänskap avslutas på grund av en konflikt är det något som givetvis är tråkigt men inget de sörjer. Har man brutit mot reglerna för vänskapen så klipps de känslomässiga banden och personen existerar inte längre menar en av våra informanter. Larsson Abbad (2007) menar att ett av problemen gällande vänskap och AS är att personer med AS har för höga krav på vänskapsrelationer vilket kan leda till att vänner försvinner. Detta är något som bekräftas i vår studie.

7.4 Socialt umgänge dränerar energi

Ett par utmärkande skillnader har trätt fram genom analysen. Det gäller inte definitionen av vänskap eller vad som ingår i vänskap, utan snarare det sociala

umgänget och mötet med sociala koder. Sju av informanterna beskriver en enorm trötthet som uppstår i samband med socialt umgänge, som gör att de inte orkar umgås oftare med sina vänner än de gör idag. Nämligen ca tre till fem gånger per månad. Detta beror på att de upplever att de får anta en sorts roll när de umgås med andra, där de inte kan vara sig själva och ständigt behöver fokusera på vad de gör och säger.

”Jag vet inte om jag kan göra skillnad där men jag umgås ju med min fru hela tiden eftersom vi är tillsammans och interagerar. Men om man lägger på socialt så känns det som att då måste man helt enkelt ta fram den sociala regelboken. Och liksom spela lite teater sådär... Du ska skärpa dig och måste uppföra dig på ett speciellt sätt och vara en gentleman sådär liksom, vara gästfri och bjuda och du måste ge ut mer energi liksom. När jag är ensam hemma med min fru så är vi där tillsammans och vi har liksom trevligt och, men det kräver inte så mycket energi.” (Jonas)

Detta resulterar i en trötthet som innebär att de behöver flera dagars vila efter att de umgått en dag eller en kväll med vänner. Det handlar då inte om att de inte upplever det som givande att umgås med sina vänner, det gör de, men de upplever att det tar otroligt mycket energi. Jonas beskriver att han inte orkar med någonting i flera dagar efter en kvälls socialt umgänge och olika varianter av denna trötthet har varit genomgående hos de flesta informanter.

”Om vi bjudit hem några vänner på middag eller så kan jag ha väldigt trevligt och sådär en kväll och vara bra värd och bra kompis och så vidare men sen så är det 2-3 dagar efteråt då jag är helt slutkörd och inte orkar med nånting annat och bara sitter och stirrar in i väggen i stort sett. För att det dränerar min energi.” (Jonas)

Fiona upplever även att denna roll och detta extra fokus hon behöver ha vid socialt umgänge påverkar upplevelsen av det sociala umgänget negativt. Hon får inte ut lika mycket av umgänget när hon inte kan vara sig själv och inte kan slappna av.

”Ja lite mer att bete mig så som jag tror förväntas av mig att jag ska bete mig. Istället för att kanske gå på min egna magkänsla och bete mig så som jag vill bete mig bara. Och säga det som spontant dyker upp i mitt huvud istället för att liksom köra det genom en censur. Ett filter och snygga till liksom... Ja det blir jättejobbigt för mig själv. Jag blir väldigt trött och det blir inte kul att träffa folk. Jag lägger mer fokus då på att.. hur jag ska bete mig och att iaktta mig själv i de situationerna än att bara hänga med i samtalet och lyssna på samtalet. Jag missar ju egentligen vad det pratas om.” (Fiona)

På grund av denna roll de får anta och denna trötthet som uppstår, så föredrar några informanter att ha sitt sociala umgänge via MSN eller datorspel eftersom det inte tar fullt lika mycket energi. Sofia upplever dock att hon även via samtal får göra en typ av hörselavkodning som tar energi.

”Ja det är ju mer uttröttande att träffa folk i verkligheten även om det är folk man tycker om och känner nära samhörighet med så blir det fortfarande en ansträngning att umgås.” (Sofia)

En annan markant skillnad som kommit fram är att några av informanterna beskriver att vänskap verkar vara en sorts spel med regler de inte kan förstå. Magdalena känner sig som en anomali. Hon menar att samhället är som ett pansarglas, hon ser det men hon hör det inte och hon förstår det absolut inte. Flera informanter beskriver hur de fått lära sig att vissa saker kan man helt enkelt inte säga, för att det kan tolkas på flera sätt och leda till missförstånd och konflikt. Ibland kan vänskap påverkas negativt om vänner utan AS saknar förståelse för de

svårigheter med exempelvis tröttheten efter socialt umgänge och därmed avslutar vänskapen för att de upplever brist på engagemang från vännen som har AS.

”De (vännerna) är sällan konstanta. För människor har så svårt att förstå att jag inte alltid kan vara så social alltid. Så vissa faller bort. De kan inte acceptera att jag inte kan umgås med människor i ett halvår ibland. De tar det personligt även om jag förklarar att det inte har någonting med dem att göra. Några har jag lyckats behålla, som har förstått det.” (Magdalena)

Att ha förlorat vänner för att man inte vetat hur man skulle berätta för vännerna att man behöver en paus framkommer också från Therese. Hon förlorade stora delar av sitt sociala umgänge när hon drog sig undan istället för att berätta att det var just en paus hon behövde.

Sammanfattningsvis ligger de stora skillnaderna för personer med AS i att socialt umgänge dränerar deras energi och gör att flera dagars återhämtning kan behövas. Detta beror på den roll de upplever att de får ta på sig vid socialt umgänge. Denna roll tar också fokus från själva umgänget och gör att upplevelsen av det sociala umgänget blir negativt. Det blir inte roligt att träffa vänner. En annan skillnad som framträtt är att vänskap beskrivs som ett spel med regler som är svåra att följa. Magdalena beskriver samhället som ett pansarglas. Hon ser det, men hör det inte och förstår det inte.

Analys

Vi kan i vår studie inte se några skillnader mellan det som kan räknas som en normalitet för vänskap och våra informanternas. Där vi däremot kan se skillnad är konsekvenserna av det sociala umgänget vänner emellan. Det gäller då inte de olika aktiviteterna under umgänget utan den trötthet som blir konsekvensen av den sociala interaktionen. Larsson Abbads (2007) studie visar att det finns en brist på energi att skapa vänskap och vår studie visar att det vänskapliga umgänget i sig är energikrävande. Våra informanter beskriver en förlamande trötthet som uppkommer efter t.ex. en kvälls socialt umgänge med vänner. För att återhämta sig krävs ofta flera dagars återhämtning. Goffmans (2011) rollteori tydliggör som vi tidigare nämnt det komplicerade spel som ligger till grund för social samvaro. Det finns regler som ska tillämpas och anpassas efter varje förändring i scenbilden. När jag har AS kan jag lära mig spelet men inte intuitivt anpassa mig efter dessa scenförändringar på grund av svårigheter med mentaliseringsförmågan (Gillberg, 2001).

Svårigheter med social interaktion kan ses som grundproblematiken för personer med AS menar Larsson Abbad (2007) och även hon beskriver vänskap som ett spel som man försöker lära sig reglerna för. Baez et al. (2012) studie lyfter också den fram att vuxna med AS presterar sämre när det krävs avkodning av socialt viktig information. Den studien visar också att personer med AS uppvisar en högre grad av obehag i stressiga sociala situationer.

Våra informanter beskriver hur de inte kan vara sig själva i sociala situationer utan att de ständigt behöver vara på sin vakt och fokusera på vad de gör och säger. De upplever att detta extra fokus påverkar umgänget negativt. Attwood (2011) beskriver att social kommunikation med flera än en upplevs som en fotbollsmatch när man har AS. Några av våra informanter säger att de föredrar att umgås via t.ex. MSN eller datorspel eftersom detta inte är lika tröttande. De uppger också att de

ibland kan uppleva en brist på förståelse för den utmattning som blir konsekvensen av det sociala umgänget.

Genom att se på det sociala umgänget med vänner, som ju är en nödvändighet för att vänskapen ska bestå, utifrån Goffmans (2010) rollteori och kunskapen om de svårigheter med både ömsesidig kommunikation och mentaliseringsförmåga som både Gillberg (2001) och Attwood (2011) lyfter fram kan vi få en bild av hur energikrävande den sociala interaktionen kan vara. Något som för oss som inte har AS är en källa till kraft och energi på grund av att vi inte behöver anstränga oss att bara vara, kan samma sak ge upphov till motsatsen eftersom man när man har AS, inte bara kan vara utan hela tiden tänka på hur man ska vara.

Utifrån det salutogenetiska perspektivet skulle vi kunna tolka det som om socialt umgänge när man har AS är något som bidrar till ohälsa eftersom det ger upphov till stress och trötthet som kroppen behöver dagar på sig för att återhämta sig ifrån. Ingen av våra informanter uppger att de vill vara utan vänner och socialt umgänge. Man skulle också kunna tolka det som att de har en svag KASAM utifrån att socialt umgänge är något som är svårt att både hantera och begripa och borde i och med det inte bli särskilt meningsfullt. De är dessutom offer för de sociala regler och mönster som gäller och som de har svårigheter att anpassa sig till. Vi tolkar det istället som att våra informanter kan ha en stark KASAM. Vi menar att resultatet från vår studie visar att om en person med AS lär sig hantera sociala situationer utifrån sina egna förutsättningar, alltså lär sig reglerna för det och genom att ta hjälp av andra och får den kan skapa begriplighet. Att ta den tid som krävs för återhämtning och få förståelse för att en sådan behövs kan det sociala umgänget bli meningsfullt. Dessutom visar våra informanter på hur de genom att skapa socialt umgänge på andra arenor än dem vi har i real life skapar sig det sociala stöd som Antonovsky (2002) menar är en motståndsresurs och därigenom skapar en känsla av sammanhang.

7.5 Analyssammanfattning

Våra informanter beskriver en trötthet som till och med kan upplevas om en utmattning som en konsekvens av socialt umgänge och då även med vänner. De beskriver det som ett spel som har regler som de har svårt att förstå. Detta stämmer väl överens med det som Gillberg (2001) beskriver som svårigheter med mentalisering, alltså att intuitivt förstå och agera utifrån sociala regler. Goffmans (2010) rollteori tydliggör de regler som gäller i social interaktion. Rollteorin visar också på komplexiteten i socialt samspel och hur vårt framförande påverkar den bild vi skapar av oss själva. Våra informanter försöker följa spelets regler men bl.a. genom att intuitionen om vad som är rätt och fel brister blir ansträngningen av att spela spelet uttröttande. Konsekvensen av att inte följa reglerna för det sociala spelet kan leda till misstag som i sin tur kan leda till en konflikt. Rollteorin visar då på att det finns regler som gäller i en sådan situation. Det blir nya regler att förstå och förhålla sig till. För varje scen som spelas upp gäller nya regler och ny regi även om scenografin är sig lik och skådespelarna är desamma. Konsekvensen av denna ansträngning blir i våra informanteras fall utmattning med flera dagars vila som konsekvens.

Det salutogenetiska förhållningssättet fokuserar på det som får oss människor att må bra och behålla vår hälsa. Om vi hamnar i en kris menar Antonovsky (2002) att det är hur vi hanterar den som avgör utfallet av krisen och stressen som den utlöser. Till hjälp att klara vår kris har vi generella motståndsresurser som till exempel kan vara socialt stöd. Styrkan på vår KASAM eller känsla av sammanhang avgör hur bra vi är på att hantera, begripa och se det meningsfulla i det som händer oss. Våra informanter blir trötta, utmattade av socialt umgänge och i deras beskrivningar av socialt umgänge blir stressen det innebär tydlig. Konsekvensen av detta skulle då kunna bli att vi tolkar socialt umgänge som något som gör våra informanter sjuka. Men Antonovsky (2002) skriver också att det är den personliga upplevelsen som avgör vad som är meningsfullt för oss.

Vänner, vänskap och socialt umgänge är viktigt för våra informanter trots att det innebär svårigheter, trötthet och stress. Hur våra informanter hanterar sin situation är inte enligt det som vi upplever vara en normalitet men det finns en begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet för dem i det lika fullt.

Konklusioner

Utifrån analysen har följande fyra konklusioner utkristalliserats:

- Det är ingen skillnad mellan hur våra informanter upplever och definierar vänskap jämfört med den litteratur vi hittat och som vi tolkar det, beskriver en normalitet.
- I definitionen av vad som är en vän skiljer sig informanterna inte från det som vi uppfattar som normalitet utifrån samma kriterier som ovan.
- Socialt umgänge och konfliktlösning kompliceras när man har brister i mentaliseringsförmågan.
- Våra informanter upplever en trötthet som gränsar till utmattning av socialt umgänge. Det tar flera dagar för att återhämta sig, ibland mer.

8 Diskussion

Vår studie har visat att det inte är någon skillnad i hur våra informanter definierar vänskap och vänner. Det som däremot har överraskat oss är hur krävande det sociala umgänget är på individnivå. Att det kan ta dagar att återhämta sig efter en trevlig samvaro en kväll var något vi inte räknat med skulle framkomma. Vi visste att personer med Aspergers syndrom har svårigheter med mentaliseringsförmågan och att social interaktion är en akilleshäla. Detta har också de forskningsstudier vi tagit del av visat men ingen av dessa har visat på konsekvensen för individen. De har framförallt fokuserat på konsekvensen av brister i social interaktion i relation till andra. Aspergers syndrom blev inte en egen diagnos förrän på åttiotalet. Det troliga är dock att det funnits människor med den här typen av problematik så länge det funnits människor men det var alltså inte förrän på senare tid som det blev ett funktionshinder.

Under intervjuerna använde våra informanter ord som roller, manus och regelbok. De pratade också om sociala koder som det krävs att man är medveten om och behärskar för att delta i den sociala samvaron. Goffmans rollteori blev ett självklart val av teoretisk utgångspunkt och det har under arbetet med studien flera gånger bekräftats att det är en användbar sådan. Det blev tydligt att den bakre scenen innehåller andra beståndsdelar än de vi själva upplever på vår bakre scen. Där sker en återhämtning och inläring som den som inte har AS har behov av på samma sätt. Spelet på den främre scenen präglas av ett fokus på att spela rollen på ett sätt som är acceptabelt men som kräver mycket av sin rollinnehavare. Det skulle kunna jämföras med att jag lär in ett manus för en roll men jag får ingen regi utan det förväntas att jag ska ge mig själv den under tiden som jag spelar min roll. Det som sker på scenen blir som en improvisation som kräver hela mitt fokus och att jag dessutom hela tiden är medveten om att det är något jag inte förstår men jag försöker ändå hitta sätt att förstå och spela min roll så bra som möjligt. Det mest anmärkningsvärda vi fått fram i vår studie är just hur energikrävande och tröttande denna process är. Något som också får konsekvenser för våra informanter. De betalar ett pris för något som för den utan AS inte kostar något. Man kanske till och med upplever att man istället får betalt genom att man tillförs energi av den sociala interaktionen.

Den andra teoretiska utgångspunkten vi valde var Antonovskys salutogenetiska perspektiv. Detta är ett perspektiv som framhålls i socialt arbete och att då använda detta perspektiv för att jämföra personer med AS syn på vänskap och konsekvenserna av detta med det som anses vara "normalt" i samhället föll sig naturligt. Precis som vi skrev ovan är det sociala umgänget något som vi ofta ser som något som är meningsfullt och ger vårt liv mening. Vi har föreställningar om hur det ska se ut och uppfattas. Våra informanter beskriver också att det sociala umgänget ger deras liv mening men det ser inte likadant ut. När någon som inte har AS får energi av det, dränerar det istället personer med AS. Ett salutogenetiskt synsätt betyder enligt Antonovsky att vi ser till det friska och förstärker det. Om vi har dessa glasögon på oss när vi tittar på vänskap och socialt umgänge när man har AS skulle man kunna tolka det som något som gör oss "sjuka". Vi hoppas att vår studie gör att socialarbetare som arbetar utifrån det salutogenetiska synsättet kan vidga sin syn på begreppet hälsa och också söka kunskap om Aspergers

syndrom och då lära sig vad regelboken säger för social interaktion under dessa förutsättningar.

Andra perspektiv som skulle kunnat användas är till exempel empowerment eller olika kommunikationsmodeller. Dessa har används i några av de få studier som har gjorts inom det område som liknar vårt. Ovanstående perspektiv tycker vi fungerar bra när syftet är att hitta sätt att stärka en person med AS och visa på olika sätt att överbrygga de svårigheter i interaktionen med andra som blir ett problem för någon som har brister i mentaliseringsförmågan. Det är inte syftet med vår studie utan vi vill istället beskriva situationen från ett inifrånperspektiv. Vi tycker dessutom att de perspektiv vi valt kommer nära praktiskt socialt arbete och på ett tydligt sätt kan skapa en förståelseram för de svårigheter som kan finnas i en person med diagnosen AS vardag. Vi är som sagt medvetna om att den bild våra teoretiska glasögon gett oss skulle sett annorlunda ut om vi valt andra utgångspunkter. Det som var viktigt för oss var dock att inte använda oss av några teoretiska utgångspunkter som skulle kunna ge signaler om nödvändigheten av att förändra och passa in. Vi vill också visa att man kan kombinera en teoretisk utgångspunkt och kunskap om något som faller utanför det vi kallar den sociala normen i samhället. Detta skulle kunna leda till att vi vidgar våra egna perspektiv och att som till exempel socialarbetare kunna reflektera i handlandet. På så sätt skulle man kanske lyssna och agera på ett sätt som skulle kunna gynna individen.

Det finns mycket i den forskning vi tagit del av som rör vårt ämnesområde som stämmer överens med de resultat vi får fram i vår studie. De studierna visar hur det är men utan djupare beskrivningar. Det som är gemensamt är just de krav som ställs på personer med AS i social interaktion samt hur bristen på mentaliseringsförmåga försvårar umgänget med andra och leder till missförstånd som får konsekvenser för vänskapen. De visar precis som vår studie på att det krävs energi när personer med AS interagerar socialt. Det vår studie visar är att det leder till en trötthet som skulle kunna betecknas som utmattning. Vår studie ger genom våra personliga intervjuer en större och djupare förståelse hur det kan upplevas när man har AS och interagerar socialt med sina vänner och även andra. De beskriver hur de inte kan vara sig själva, hur de förstår sig och hur höga kraven är i och på socialt umgänge. De studier vi har läst ger en ytlig bild som för den skull inte är viktig men vår studie blir ett komplement till de andra studierna och tillsammans kan vi få en synergieffekt som kan gynna personer med AS genom att det ökar förståelsen för den problematik som uppstår när man har svårigheter med kommunikation och mentalisering.

Vi är medvetna om att de åtta intervjuer vi gjort inte nödvändigtvis är representativa för hela gruppen människor med diagnosen Aspergers syndrom. Våra informanter visar hur det är för dem men det stämmer väl överens med den litteratur och forskning vi har tagit del av.

8.1 Vidare forskning

Genom våra undersökningar har det blivit tydligt att det saknas forskning på området vänskap i allmänhet och när det gäller vänskap för personer med AS i synnerhet. Våra informanter uttryckte en glädje över att vara med i vår studie eftersom de tycker att det finns för lite forskning på området. De sa också att det kändes bra att vara med och försöka bidra till att öka kunskapen om Aspergers syndrom för att på så sätt underlätta och förbättra för den aktuella gruppen.

Vi har hittat vetenskapliga studier som handlar om Aspergers syndrom men vi upplever att de flesta studier vi hittat går ut på att förändra personer med Asperger för att de ska passa in i det som anses vara ”normalt” i vårt samhälle. Vi skulle istället vilja att det forskades vidare på hur man kan förstå hur det kan vara när man har AS eller andra neuropsykiatriska funktionshinder och inte se det som just hinder utan tillgångar. Vi har under arbetet med vår studie träffat sociala och intelligenta personer som har en kunskap och kapacitet som går förlorad på grund av sin funktionsnedsättning. Vår uppfattning är att en del av orsaken till att detta blivit en funktionsnedsättning eller ett hinder är de sociala regler och mönster som styr hur vi ska vara och bete sig i olika situationer. Personer med AS hindras av regler som styr och inte tillåter någon att falla utanför ramen för det vi är vana vid. I skolans olika stadier från grundskolan till universiteten ska det grupperbetas och interageras socialt. På våra arbeten pratas om team och hur viktig förmågan att passa in i detta är. Vi hoppas att vi i framtiden ser en ökad kunskap om AS samt en större tolerans för det som inte är precis som allt annat.

I vår studie ingår åtta informanter och vi vill gärna se vår studie som en pilotstudie som kan väcka intresse för vidare forskning runt den trötthet/utmattning som våra informanter upplever och som sker på individnivå. Utifrån det lilla antal som finns med i vår studie kan man inte dra några andra slutsatser än de vi gjort men det väcker onekligen en önskan om att veta mer om hur det ser ut för den här gruppen. Genom att t ex. göra en kvantitativ studie skulle man kunna kartlägga om detta med utmattning som konsekvens av social interaktion och umgänge är något som gäller för hela eller delar av gruppen med diagnosen Aspergers syndrom. En sådan undersökning skulle kunna ge en klarare bild av hur utbrett problemet är. Detta skulle i sin tur kunna leda vidare till förbättrade förutsättningar för en grupp vars kunskap och kompetens vi idag upplever inte tas tillvara och kommer till sin rätt och som inte gynnar vare sig individen eller samhället i övrigt. Alternativa teoretiska perspektiv att använda i en kommande studie skulle kunna vara Bourdieus kapitalteori.

Vi vill avsluta med ett citat av en man som troligen inte har AS men som ändå inte passat in och vars tillgångar vi förmodligen inte hade kunnat få glädje av om han inte hade haft en egen inre styrka och ett socialt stöd från människor som både lärde honom regelboken och accepterade honom som han är:

”...Jag vill även ägna alla barn därute en tanke, alla barn som känner sig lite udda och annorlunda, som inte riktigt passar in och som blir sedda av fel anledningar. Det är ok att inte vara som alla andra. Fortsätt att tro på er själva, det löste sig för mig trots allt.” (Zlatan Ibrahimovic, 2011)

Referenser

Alberoni, F. (1987). *Vänskap*. Göteborg: Korpen

Antonovsky, A. (2002). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur

Attention A

<http://www.attention-riks.se>

2013-03-01

Attwood, T. (2011). *Den kompletta guiden till Aspergers syndrom*, Lund: Studentlitteratur

Baez et al. 2012. Integrating intention and context: assessing social cognition in adults with Asperger's syndrome. *Frontiers in human neuroscience* (6): 302.

Bauminger et al. 2010. Predicting Friendship Quality in Autism Spectrum Disorders and Typical Development. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 40 (6) 751 – 761.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Ehlers, S. & Gillberg, C (årtal okänt). *Aspergers syndrom, en översikt*. Stockholm: Riksföreningen Autism

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wägnerud, L (2012). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Försäkringskassans lägesrapport Kurprojektet

https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/90b10b66-ffbd-4c6f-8657-001f9075be3d/Lagesrapport_110221.pdf?MOD=AJPERES

2013-03-04

Gerland, G. (2003). *En riktig människa*. Stockholm: Cura Bokförlag och Utbildning

Nordgren, M. (2000). *Jag avskyr ordet normal, vuxna med Aspergers syndrom*. Stockholm: Cura Bokförlag och Utbildning

Gillberg, C., 2001. *Barn, ungdomar och vuxna med Aspergers syndrom, normala, geniala, nördar?* Stockholm: Bokförlaget Cura

Goffman, E. (2010). *Jaget och maskerna, en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Nordstedts

Handisam A

<http://www.handisam.se/Filer/dennyakonventionen/konvention.pdf>

2013-03-01

Handisam B

<http://www.handisam.se/Om-Handisam/Vad-Handisam-gor/Vad-Handisam-gor/>
2013-03-04

Hjärnkoll A

<http://www.hjarnkoll.se/Om-kampanjen/Om-hjarnkoll/>
2013-03-04

Karriärguiden A

www.karriarguiden.se
2013-03-01

Kvale, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Ibrahimovic, Z. & Lagercrantz, D. (2011). *Jag är Zlatan Ibrahimovic*. Stockholm: Albert Bonniers förlag

Larsson Abbad, Gunvor 2007. *Aspergern, det är jag. En intervjustudie om att leva med Asperger syndrom*. Doktorsavhandling i handikappvetenskap, Institutionen för beteendevetenskap och lärande. Linköping: Linköpings universitet

Lindberg, L. & Grönvik, L. (2011). *Funktionshinderpolitik – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur

NE A

<http://www.ne.se/konflikt>
2013-04-17

NE B

<http://www.ne.se/social-kompetens>
2013-04-17

Nilsson, B. (1995). *Nära Relationer*. Stockholm: Natur och Kultur

Främja, skydda, övervaka – FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Statens Offentliga Utredningar (2009:36) Stockholm: Regeringskansliet

Smith, A-C. (2001). *Giraffspråket – Känslans kommunikation – en väg till kontakt och förändring*. Helsingborg: Komlitt

Svensk författningssamling 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Regeringskansliet

Svensk författningssamling 2008:568. *Lag om diskrimineringsombudsmannen*. Stockholm: Regeringskansliet

Payne, M. (2010). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur

Psykologguiden A

<http://www.psykologguiden.se/www/pages/?Lookup=exekutiv+funktion>
2013-03-17

Skolverkets lägesrapport

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2282
2013-03-04

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wing, L. (1998). *Autismspektrum, handbok för föräldrar och professionella*, Stockholm: Bokförlaget Cura

Vårdguiden A

<http://www.vardguiden.se/Tema/Funktionsnedsattning/Funktionsnedsattning-och-funktionshinder/>
2013-03-01

Young, H. Peyton 2007. *Social norms*. Department of Economics. Oxford: University of Oxford

Bilaga 1

Information om deltagande i forskningsstudie

Vänskap för personer med Aspergers syndrom

Vi går på Socionomprogrammet på Göteborgs universitet och håller just nu på med vår C-uppsats.

Vi vill skriva om hur vänskap kan se ut när man har diagnosen Aspergers syndrom. Vi hoppas kunna göra intervjuer med åtta personer.

Syftet med studien är att beskriva och undersöka hur vänskap kan se ut för personer med diagnosen Aspergers syndrom. Studien kommer att utgå från ett inifrånperspektiv vilket innebär att studien kommer att utgå ifrån informanternas egna erfarenheter och upplevelser.

Ett övergripande syfte med studien är att ge ökad förståelse för hur dessa personer upplever vänskap och att synliggöra den problematik de möter i ett samhälle som alltmer präglas av "hög social kompetens".

Vi undrar om du kan tänka dig att ställa upp på en intervju.

Intervjun tar max en timme och kommer att göras på <censurerad adress> . Intervjun spelas in, men kommer inte att filmas. Intervjun kommer sedan att skrivas ut på papper och raderas när studien är klar. Allt kommer att vara anonymt.

Du kan välja att avbryta ditt deltagande när du vill, genom att ringa eller skicka en e-post till Marianne.

Om du vill kan du få uppsatsen skickad till dig när den är klar. Fyll i din e-postadress eller postadress på samtyckesblanketten om du vill det.

Med hopp om ett trevligt samtal,

Marianne Redemo

Caroline Sävel

Handledare
Jörgen Lundälv, Docent i socialt arbete

Samtyckesblankett

Samtycke till deltagande i forskningsstudie Vänskap för personer med Aspergers syndrom

Jag har fått information om studien skriftligt och muntligt. Jag har fått en kopia på den skriftliga informationen. Jag har fått information om att jag kan avbryta deltagandet när jag vill och utan att förklara varför. Jag har också fått kontaktuppgifter för att avbryta mitt deltagande om jag vill det.

Jag samtycker till att delta i studien. Jag ger mitt tillstånd till att intervjun spelas in och sedan förstörs när den skrivits ut och studien är färdig.

Jag vill få studien skickad till mig när den är färdig.
(Ange e-postadress eller postadress nedan)

Informant

Namnunderskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Vårdnadshavare (om informanten är under 18 år)

Namnunderskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Bilaga 3

Intervjuguide

Bakgrund

Kön

Ålder

Diagnos

Vänskap

Vad är en vän?

Hur många vänner?

Definiera vänskap

Finns det olika typer av vänner?

Vad är att umgås socialt?

Hur ofta umgås du socialt med dina vänner?

Vad gör ni när ni umgås?

Kommer du överens med dina vänner?

Hur många dagar per vecka är du ensam?

Konflikt

Definiera konflikt

Kommer du ofta i konflikt med dina vänner?

Vad gör man när man hamnat i en konflikt med någon?

Har någon hjälpt dig när du hamnat i en konflikt?

Tabell 2.1. Diagnoskriterier för Aspergers syndrom (Gillberg & Gillberg)

1. Stora svårigheter ifråga om ömsesidig social kommunikation:

(minst två av följande)

- a) nedsatt förmåga till kontakt med jämnåriga
- b) likgiltighet ifråga om kontakt med jämnåriga
- c) nedsatt förmåga att uppfatta sociala umgängessignaler
- d) socialt och emotionellt opassande beteende

2. Monomana, snäva intressen:

(minst ett av följande)

- a) som utesluter andra sysselsättningar
- b) som stereotypt upprepas
- c) med inlärd fakta utan djupare mening

3. Tvingande behov att införa rutiner och intressen:

(minst ett av följande)

- a) som påverkar den egna personens hela tillvaro
- b) som påtvingas andra människor

4. Tal- och språkproblem:

(minst tre av följande)

- a) sen talutveckling
- c) formellt pedantiskt språk
- d) egendomlig röstmelodi: rösten entonig, gäll eller på annat sätt avvikande
- e) bristande språkförståelse inkl. missförstånd ifråga om ordens bokstavliga/underförstådda innebörd

5. Problem ifråga om icke-verbalkommunikation:

(minst ett av följande)

- a) begränsad användning av gester
- b) klumpigt, tafatt kroppsspråk
- c) mimikfattigdom
- d) avvikande ansiktsuttryck
- e) egendomlig, stel blick

6. Motorisk klumpighet:

dåligt resultat vid undersökning